

LIBRI I NUMRAVE

Komentari

Agim Rama

Rruga e Paqes

2021

HYRJE

ENDJA NË SHKRETËTIRË

Populli izraelit, pas ikjes nga Egjipti, nuk mori udhën e drejtpërdrejtë për në Tokën e Premtuar, sepse kjo udhë ishte e rrethuar dhe e kontrolluar me fortesat egjiptiane, të cilat shtriheshin deri në Palestinë. Por, ata morën udhën që çonte për në jug të gadishullit të Sinait, sepse këtu, në malin e Sinait, populli kishte një pikëpjekje me Perëndinë. Pas kësaj pikëpjekjeje me Perëndinë, izraelitët u organizuan në një ushtri të disiplinuar dhe u nisën për në veri për të pushtuar Tokën e Premtuar. Por nuk kishin sukses sepse nuk e merrnin seriozisht fjalën e Perëndisë, dhe madje ngritën krye kundër Tij. Për dënim izraelitët ishin të detyruar të kalonin edhe 38 vjet të tjera në errësirë deri në vdekjen e atij brezi. Kjo do të thotë se do të kishin arritur në Tokën e premtuar brenda 2 vjetësh, por për shkak të rebelimit të tyre, arritën vetëm pas 40 vjetësh. Shumica e hollësive për këtë periudhë është shkruar në librin me titull «Në shkretëtirë.»

Libri i Numërimeve (Regjistrimeve) është një tregim i ndërlikuar rreth pabesisë, kryengritjes, apostazisë dhe dështimit, i krahasuar me besnikërinë, praninë, furnizimit dhe vetëpërbajtjes së Zotit.. Pas kalimit të Detit të Kuq, izraelitët u drejtuan për në jug. Udhë e tyre i shpinte gjatë bregut të jugperëndor të gadishullit të Sinait nëpër një varg oazash të njohura. Gjatë udhëtimit të tyre për në pikëpjekjen me Perëndinë në malin e Sinait, Perëndia përmbushi nevojat e tyre në një mënyrë të mrekullueshme, bile në një ambient armiqësor. Në një vend me emrin Mara (Hidhërimi), Perëndia ktheu ujin e hidhur në ujë të ëmbël, të pijshëm, dhe e ushqeu popullin me manë (diçka e njëjtë si breshëri-kokrrizi) dhe me shkurta. Ai ua shoi etjen me ujë nga shkëmbi. Ua dha fitoren mbi midanasit, një takim me Jitron, vjehrrin e Moisiut, tek i cili kishte lënë familjen e vet pasi u kthye në Egjipt. Uji i grumbulluar në gurë gëlqereje, mana dhe

shkurtat janë të gjitha fenomene që ndeshen edhe sot në shkretëtirën e Sinait. Elementi i mrekullueshëm që shënon furnizimin e Perëndisë, njihet me sinkronizimin e ngjarjes, me vendin ku ndodhi dhe me sasinë, me të cilën ndodhi. Për shembull, megjithëse mana është një fenomen natyror, sot ndeshet në pjesën qendrore të Sinait, dhe jo gjatë bregut të detit ku udhëtonin izraelitët. Më tej, thuhet se Perëndia furnizoi mjaft manë për ushqimin e tërë popullit, çdo ditë (përveç së shtunës) gjatë një periudhe prej 40 vjetësh! Kjo është mrekulli shumë e madhe. Kjo na jep një ide për mënyrën se si vepron Perëndia jo si magjistar (siç bën Satani), por i siguron, në rast nevoje, fëmijët e tij në mënyrë të mrekullueshme. Ai përdori fenomenet e natyrës në një mënyrë mbinatyrore, e kjo tregon se Ai, drejtuesi i krijimit të vet, vepron.

Gjatë muajit të tretë të udhëtimit, populli mbërriti në malin e Sinait, ku kaluan një vit. Atje Perëndia i shfaqet popullit, e në një ceremoni madhështore të lidhjes së besëlidhjes, e bëri popullin e tij. Këtu, gjithashtu, mësojmë se si Perëndia do që të adhurohet – me anë të priftërisë që drejton shenjtëroren e Tendës së madhe me ndihmën e urdhrin të levitëve. Gjithashtu, në malin e Sinait, u organizua si komb. Kur kishin ikur nga Egjipti, ata ishin fundërrit e shoqërisë egjiptiane duke qenë skllëvër. Në rrëzë të malit, me urdhrin e Perëndisë, u organizuan në një grup njerëzish të disiplinuar, në një lloj ushtrie. Për ta organizuar ushtrinë, duhej të bënin një regjistrim, nga i cili vjen titulli i librit në përkthimin grek (Regjistrimet, ndryshe Numrat, por më mirë Numërimet), sepse libri fillon me një regjistrim në rrëzë të Sinait dhe mbaron me një regjistrim të organizuar në prag të tokës së premtuar.

Sidoqoftë gjithçka nuk shkoi sipas planit. Izraelitët, duke qenë kryesisht të pa njohur me veprimet e Shpirtit të shenjtë, ishin një komb shumë rebel dhe tregimi për sjelljen e tyre në kohën e endjes në shkretëtirë s'është aspak për lëndë.

Kur hasnin me vështirësi, ankoreshin dhe donin të ktheheshin në robërinë egjiptiane. Disa prej tyre ngritën krye kundër Moisiut,

udhëheqësit të tyre, dhe disa herë e gjuajtën me gurë. Në çast ktheheshin në idhujtari. Në çdo rast, Perëndia i dënonte me fatkeqësi ose disfata, të cilat i shkatërruan pjesërisht. Në fund Perëndia u betua se nuk do të lejonte që ai brez të hynte në Tokën e Premtuar, dhe kështu eshtrat e tyre i lanë në shkretëtirë. Perëndia i drejtonte çdo ditë, i mbronte dhe kujdesej për ta. Duke u nisur nga mali i Sinait, ku kaluan një vit, udhëtuan drejt veriut duke ndjekur vargun e oazave derisa arritën në Kadesh-Barnea. Ky vend ndodhet sot në kufirin verior të shtetit të sotëm izraelit. Nga ky vend Perëndia i urdhëroi izraelitët të dërgonin dymbëdhjetë zbulues në tokën e premtuar që, kur të ktheheshin, të raportnin. Të gjithë (përveç dyve – Joshuas dhe Kalevit) u kthyen me një raport shumë negativ; ata erdhën në përfundim se Perëndia nuk ishte në gjendje t’u japë tokën, me gjithë premtimin e Tij. Ata ngritën krye kundër Moisiut dhe kundër Perëndisë. Si pasojë ata duhej të pritnin edhe 38 vjet në shkretëtirë derisa të shfarosej ai brez. Të vetmit e atij brezi që hynë në tokë 38 vjet më vonë, ishin Joshua dhe Kalevi.

Titulli hebraik i librit të Regjistrimeve ose Numrave është *bamidbar*, i cili do të thotë “në errësirë,” sepse tregim ka të bëjë me udhëtimin e Izraelit nga Sinai deri në kufijtë e Tokës së Premtuar. Megjithatë ka shumë lëndë që trajton tema të tjera.

Libri i Ripërtëritjes së besëlidhjes është organizuar si seri fjalimesh nga Moisiu drejtuar popullit izraelas në tokën e Moabit, ku ishin ndaluar pas udhëtimit të gjatë nëpër shkretëtirë dhe kur ishin në prag të hynin në Kanaan. Disa nga pjesat më interesante janë si vijon:

(1) Moisiu mban mend ngjarjet më të mëdha të 40 vitëve të kaluara. Ai i bën thirrje popullit të kujtohen se si Perëndia i ka udhëhequr nëpër shkretëtirë dhe të mbeten të bindur dhe besnik ndaj Perëndisë.

(2) Moisiu rishikon Dhjetë Urdhërimet dhe thekson kuptimin e urdhërimit të parë, duke i bërë thirrje popullit të mbetet besnik ndaj Zotit. Pastaj ai zbulon ligjet që duhen rregulluar jetën e Izraelit në Tokën e Premtuar.

(3) Moisiu mban mend popullin për kuptimin e besëlidhjes së Zotit me të, dhe i bën thirrje të ripërtërit zotimin ndaj detyrimeve të besëlidhjes.

(4) Joshua emërohet udhëheqës vijues të popullit të Zotit. Pas këndimit të këngës që kremton besnikërinë e Zotit dhe pas dheniës së bekimit në të gjitha fiset e Izraelit, Moisiu vdes në Moab, në lindje të lumit Jordan. Tregimin për vdekjen e Moisiut e shkroi Joshua, pasardhësi i tij i frymëzuar nga Shpirti i shenjtë.

Tema e madh e librit është se Perëndia shpëtoi dhe bekoji popullin e tij të zgjedhur, të cilin e do: populli i tij duhet ta mbajë mend, ta dojë dhe t'i bindë, kështu që të ketë lulëzim dhe bekim të vazhdueshëm.

Reshtat kyç në këtë libër përmajnë fjalët që Jezusi quan udhërimin më të madh: “Ta duajë Zotin, Perëndinë tënd, me gjithë zemër, me gjithë shpirt dhe me gjithë forcën tënde” (6.4-6).

Në librin e Ripërtëritjes së Besëlidhjes Moisiu e zgjeron ligjin ose kontratën që populli duhet ta miratojë “Atje, në vendin e Moavit, Zoti i dha urdhër Moisiut që, në emër të tij, të lidhë me izraelasit besëlidhje, **si plotësim i besëlidhjes** që kishte lidhur me ata në malin Horev. Këtu vijojnë fjalët, me të cilat u lidh besëlidhja. (28,69). Ka paralajmërime të shpeshta për rreziqet lidhur me ngatërime me idhujtari dhe praktika të ndaluara lidhur me idhujtari.

Shumë ngjarje që ndodhën gjatë endjes në shkretëtirë janë të cituara në DhR për shkak të mësimave që mund të na mësojnë. Në fakt, apostulli Pali na tregon se Shpirti i shenjtë shkaktoi shkrimin e DhV, në mënyrë që besimtarët e mëtejshëm të gjenin atje mësim shpirtëror. Është shkruar që të dallohen parimet shpirtërore.

Mësimi i parë që e hasim është se Perëndia është i pranishëm ndër popullin e tij. Izraelitët duhej ta kuptonin këtë duke shikuar renë e veçantë që i shoqëronte ditën dhe flakën e zjarrtë që i udhëhiqte natën. Prania e Perëndisë shihej, gjithashtu, në arkën e besëlidhjes që ishte e ruajtur në Tendën e bashkimit dhe më vonë në Tempull. Në kohën kur ekzistonte

Tempulli, kjo ishte shenja se Perëndia banonte ndër popullin e vet, por kur u shkatërrua Tempulli, kjo tregoi që Perëndia nuk banonte më ndër ta. Në ungjillin sipas Lukës, shkruhet që Jezusi, Mesia, duhet të bëhet «lavdia» e popullit të vet. Në DhV «lavdia» do të thotë «prania e Perëndisë» – dhe kjo shpjegon se Jezusi duhet të bëhet prania e Perëndisë ndër popullin e vet. Në librin e fundit të Biblës lexojmë se në gjithësinë e re që Perëndia do ta krijojë pas shkatërrimit të kësaj bote, *Banesa e Perëndisë do të jetë ndër njerëz. Ai do të banojë ndër ta dhe ata do të jenë populli i tij, dhe Ai, Perëndia me ta (Imanuel), do të jetë Perëndia i tyre.* Edhe tani, Jezusi u ka premtuar besimtarëve që, gjatë mungesës së tij fizike: *Aty ku janë të mbledhur dy apo tre në emrin tim, unë jam ndër ta.* Jezusi quhet Imanuel = Perëndia me ne. Perëndia, e siguron dhe e çliron popullin e vet nga armiqtë e tyre, e mbron nga fuqitë e errëta dhe e shpie në Tokën e Premtuar, gjithësinë e re.

Mësimi i dytë është që Perëndia e disiplinon popullin e tij sipas nevojës; për shkak të pakënaqësisë, të pabesisë dhe të mendjemadhësisë. Kjo disiplinë vjen në formë dënimesh që na ndodhin në këtë botë, si edhe në formë vdekjeje fizike në kushtet e jashtëzakonshme. Sidoqoftë, kjo nuk ka veprim në gjendjen e tyre të përrjetshme si populli i Perëndisë. Perëndia është i shenjtë (i ndryshëm nga ne) e nuk mund të lejojë rebelim të madh pa dënim, përndryshe kjo do ta komprometonte karakterin e tij dhe të drejtën e pronësisë së fëmijve të vet. Ai i disiplinon fëmijët e tij për të mirën e tyre, që t'i ngajnë Atij edhe më shumë, që të mos dënohen së bashku me botën e humbur.

Mësimi i tretë është që Perëndia është zot i historisë. Në ngjarjet pas Daljes së izraelitëve, shohim se si Perëndia i plotëson premtimet e dhëna Avrahamit dhe pasardhësve të tij. Atë që ka ndër mend Perëndia të bëjë, edhe e bën, me gjithë rebelimin e njerëzve dhe me gjithë rrethanat kundërshtarë. Perëndia na ka thënë, në Bibël, atë që ka ndër mend të bëjë, edhe do ta bëjë. Populli, me gjithë rebelimin të tij, në fund do ta trashëgojë Tokën e Premtuar.

Mësimi i katërt është që Perëndia është i shenjtë dhe nuk toleron idhuj rivalë. Por, mund të bëjmë bashkësi më të ngushtë me të, me kusht që t'i afrohemi me kushtet e tij. Gjithnjë jep mënyrë për t'u falur – kështu, pra, nuk ka kurrë justifikim të mos i afrohemi. Për shkak të besnikërisë së tij ndaj popullit të vet, kërkon që edhe ne, nga ana jonë, të jemi besnikë ndaj tij. Duhet ta nderojmë jetën, familjen dhe pasurinë e tjetërkujt. Duhet të kujdesemi për bashkbesimtarin dhe të refuzojmë gjithçka që është në rrezik të minojë besimin e tij.

Kështu, pra, mund të shohim që Perëndia i DhV është i njëjti Perëndi që e gjejmë në DhR – Perëndia i shenjtë, por i mëshirshëm dhe zemërmirë. Ai të pret t'i bashkohesh Atij – me anë të Jezusit – ndërmjetësit dhe Shpëtimtarit tënd.

Qëllimi i zgjedhjes së Izraelit (dëshmim para popujve të tjerë q[duhen bekuar për shkak të Izraelit) nuk theksohet në këtë libër. Puna kryesore e Moisiut është parashtrimi para Izraelit rreziqet e prishjes së besimit të tyre, humbjes së të vertetës së besuar, në tokën e tyre të re. Seksoni i fundit i librit cakton bekimet e bindjes, por edhe mallkimit të mosbindjes. Lista e bekimet jep vargun e dhuratave që i jepen popullit të tij, politike, bujqesore dhe luftarake. Përkundrazi, vargu më i gjatë e mallkimeve paralajmëron gjithçka çmon Izraeli: liri, shëndet, prosperitat, humbja e tokës. Rebelimi kundër kushteve të besëlidhjes do të thoshte Zoti shpëtimtar që bëhet Zoti Gjyqtar.

KOMENTARI

1,1 – 10,36 **Përgatitja për të shkuar në tokën e premtuar**

Pjesa e parë e Numrave përmban një tregim të përgatitjes përfundimtare të Izraelit para se të largoheshin nga Sinai dhe të udhëtonin për në Kanaan. Këto dhjetë kapituj duhet të shihen në kontekstin e tyre brenda Pentateukut. Izraeli qëndroi në Sinai për rreth një vit (10,11; Dal. 19,1). U bë një besëlidhje (Dal. 20,1 – 24,18) dhe u ndërtua Tenda e Shenjtë (Dal. 25 – 31; 35 – 40). Në fillim të vitit të dytë, ndodhi një shpërthim aktiviteti, u ngrit Tenda e Shenjtë (Dal. 40,34-38; Nr. 7,1), priftërinjtë u shuguruan (Lv. 8 – 10) dhe për dymbëdhjetë ditë fiset sollën oferta (7,1-89). Pashka u mbajt në ditën e katërbëdhjetë (për shtatë ditë, 9,1-14), u bë një regjistrim dhe fiset u organizuan rreth Tendës së Shenjtë (kap. 1 – 4). Gjatë kësaj kohe, Moisiu po merrte ligje (Lv., 1 – 7, 11 – 27) dhe po pastronte kampin (5,1-4). Pas një muaji dhe njëzet ditësh, Izraeli ishte gati të nisej për në Kanaan (10,11-12).

Pikat e mëposhtme duhet të nxirren nga konteksti i kësaj pjese. Toka ishte qëllimi i Izraelit që nga koha e Daljes nga Egjipti (Dal. 13,11). Ata u nxorën nga Egjipti në mënyrë që të shkonin në tokë dhe t'i shërbenin Zotit (Dal. 6,6-8). Pasi Izraeli mëkatoi me viçin e artë, Zoti i tha Moisiut që të shkonte në Kanaan pa praninë e tij (Dal. 33,3). Nëse Moisiu do të kishte shkuar në atë moment kritik, Levitiku dhe Numrat nuk do të ishin shkruar kurrë. Izraeli do të kishte shkuar pa ndonjë përgatitje, pa Çadër të Shenjtë, pa priftëri, pa urdhërime. Me pak fjalë, ata do të ishin larguar 'pa Zot' dhe do të kishin hyrë në Kanaan (ose jo!) Si një komb laik. Kjo na mëson se përgatitja e përshkruar në kap. 1 – 10 ishte për një qëllim, që Zoti të ishte me njerëzit e tij kur ata të largoheshin nga Sinai. Kjo e veçoi Izraelin nga çdo komb tjetër. Do të kishte qenë një mallkim me përmasa të pallogaritshme që ata të kishin lënë Sinai pa Zot; ata do të kishin qenë si johebrenjtë, "objekte zemërimi" "pa shpresë dhe pa Perëndinë në botë" (Efes. 2,3, 12).

Kështu, përgatitja lëviz drejt kulmit të saj. Ndërsa Izraeli u nis nga Sinai për në Kanaan, Moisiu përmbodhi situatën, “Çohu, o Zot! Armiqtë e tu u shpërndafshin; armiqtë e tu mund të ikin para teje. . . . Kthehu, o Zot, te mijërat e panumërta të Izraelit “. (10,35-36) Perëndia ishte me popullin e tij dhe i çoi me triumf në vendin që ishte betuar t’i jepte. Ndjenja e fitores është mbizotëruese.

Ky seksion është shkruar sipas një skeme e cila nuk është krejtësisht kronologjike (shih Hyrjen). Struktura ndjek planin e kampit dhënë në kap. 2. Së pari, ekziston numërimi dhe renditja e Izraelit (kap. 1 – 2) dhe pastaj priftërinjtë (kap. 3 – 4); së dyti, shenjtërimi i kampit të Izraelit (kap. 5 – 6) dhe pastaj kampi i priftërinjve (kap. 7 – 8); dhe së fundmi, përgatitjet dhe përcaktimet përfundimtare (kap. 9 – 10). Detajet e tekstit duhet të kuptohen pasi ato paraqiten brenda kësaj skeme gjithëpërfshirëse.

1,1 – 2,34 **Regjistrimi i parë**)

1,1-3 Zoti e urdhëron Moisiun të bëjë një regjistrim të popullit. Fjalët e para të librit, Zoti foli, tregojnë se fjala e Zotit drejtoi gjithçka që bëhej në përgatitje të udhëtimit (krhs. 4,49; 7,89; 9,18-23). Ky libër ndryshon midis fjalës së Zotit dhe fjalëve të njerëzve. E gjitha ishte mirë për sa kohë që Izraeli ndiqte fjalën e Zotit. Sapo ata filluan të flasin, zemrat e tyre jobesimtare dhe të pakënaqura u zbuluan dhe problemi erdhi (11,1-3). Detajet e Tendës së Takimit ose Tendës së Shenjtë janë dhënë në Dal. 25 – 31 dhe 35 – 40 (shih në 4,1-33). Kjo ishte vendbanimi i Zotit në mes të popullit të tij (Dal. 25,8).

Ne e dimë tashmë që afërsisht 60 000 burra në këmbë u larguan nga Egjipti me gra dhe fëmijë dhe jo-hebrenj që ishin bashkuar me ta (Dal. 12,37-38). Tani bëhet një numërim i kokës. Regjistrimi ndoqi disa parime. Respektonte strukturat fisnore dhe familjare. Vetëm meshkujt mbi njëzet vjeç u llogaritën. Duket se ata u bënë të rritur në moshën njëzet (3) vjeç. Gratë nuk u llogaritën pasi ato nuk kishin status të pavarur por përkisnin nën autoritetin e babait ose burrit (shih kap. 30). Është mjaft e qartë

nga kjo se autoriteti i burrit mbi gruan ishte përtej diskutimit. Fëmijët gjithashtu mbaheshin të nënshtruar ndaj prindërve të tyre. Izraeli nuk ishte një shoqëri e barabartë; një ide e tillë është plotësisht e huaj për Biblën. Midis burrave, udhëheqësit u identifikuan; dhe midis levitëve, ne gjejmë një hierarki. Zoti kërkon që njerëzit të respektojnë ndryshimet që ai ka vendosur midis tyre.

Dal 30,12-16 jep një ide se si u krye regjistrimi, ndërsa u numëruan, izraelitët kaluan një vijë dhe u bashkuan me ata që tashmë ishin të numëruar në mesin e popullit të Zotit (shih gjithashtu Dal. 38,25-28). Ndërsa kampi u pastrua nga të gjithë të papastrat (5,1-4), në mënyrë të ngjashme vetëm të pastrit do të regjistroheshin në librin e jetës dhe do të hyjnë në qytetin qiellor (Zbul. 3,5; 21,27). Një qëllim i regjistrimit ishte mbledhja e një ushtrie. Ky do të ishte mjeti për t'i sjellë njerëzit në trashëgiminë e tyre në tokën e premtuar. Kështu, regjistrimi menjëherë paraqet qëllimin përfundimtar të librit të Numrave, të vendosur nga premtimi i Zotit. Ata janë referuar si një ushtri, e cila është një kujtesë e mëtejshme që Zoti po mbante premtimin e tij për të shumëzuar pasardhësit e Abrahamit. Tashmë kishte aq shumë izraelitë sa egjiptianët kishin frikë prej tyre. Premtimi i Zotit ishte që ata do të bëheshin aq të shumtë sa nuk mund të numëroheshin. Regjistrimi tregon kështu që premtimi ende nuk ishte përmbushur.

1,4-16 Krerët e fiseve. Burrat e caktuar për të numëruar njerëzit ishin udhëheqës fisesh, kryefamiljarë (4). Fiset e Izraelit përbëheshin nga klane dhe familje (20). Duke caktuar këta burra për të kryer regjistrimin, Zoti zgjodhi të respektojë rendin shoqëror që ai kishte krijuar tashmë. Megjithatë Zoti merret me njerëzit sipas pozitës së tyre (p.sh. mësuesit do të gjykohen më rreptësisht), megjithatë, kjo është e ekuilibruar nga paanësia e rreptë. Bibla paralajmëron se Zoti nuk tregon favorizim, të cilin disa e kanë mësuar në rrezik (kap. 16 – 17; Lv. 10). Emrat që shfaqen në listën e udhëheqësve janë interesante. Tetë emra përfshijnë fjalën El, që do të thotë “Zot” (p.sh. Elizur në v 5 do të

thotë “Zoti im është një shkëmb”); të tjerët kanë emrin e Zotit, Shaddai, në to (p.sh. Ammi-shaddai në v 12). Askush nuk e përdor emrin hyjnor të zbuluar Moisiut në shkurret që digjet; kontrastoni emra të mëvonshëm si Jehoshafat (Jeho-shafat) ose Jeremiah Jeremi-Jah). Emri i Zotit iu zbulua Moisiut në Dal. 3,13-15 është shkruar në hebraisht duke përdorur katër shkronja JHWH. Meqenëse shqiptimi është i pasigurt, shumica e Biblave tentojnë ta përkthejnë atë Zot. Fakti që asnjë nga emrat e udhëheqësve nuk formohet duke përdorur këtë emër hyjnor tregon se lista është vërtet e vjetër. Vini re se këta udhëheqës më vonë sollën ofertat e fiseve për t'i kushtuar Tendën e Takimit (7,1-89).

1,17-46 **Regjistrimi**. Numri i madh është i mrekullueshëm. Vetëm shtatëdhjetë persona kishin hyrë në Egjipt (Dal. 1,1-5) por ata ishin shumë derisa edhe Faraoni kishte frikë prej tyre (Dal. 1,7-9). Edhe në vështirësitë e skllavërisë, Zoti po e mbante premtimin e tij për t'i bërë pasardhësit e Abrahamit si yjet, të pamundur të numëroheshin. Sidoqoftë, pas dyzet vjetësh, regjistrimi i dytë zbuloi se numri i tyre kishte rënë nga 60 355 në 60 173 (1,46; 26,51). Kjo mbase sinjalizoi se bekimi i Zotit i ishte mbajtur brezit të lig që u zhduk në shkretëtirë. Megjithatë, ata nuk u braktisën plotësisht kur Moisiu shqyrtoi historinë, ai ishte në gjendje t'i kujtojë ata: “Zoti, Perëndia juaj, ju ka bekuar në të gjithë punën e duarve tuaja. Ai ka vëzhguar udhëtimin tuaj nëpër këtë shkretëtirë të gjerë. Këto dyzet vjet Zoti, Perëndia juaj, është me ju dhe nuk ju ka munguar asgjë “. (Lp. 2,7). Në të vërtetë, ata ishin ushqyer me mana nga qielli që nga dita kur u larguan nga Egjipti (Dal. 16,35). Vini re gjithashtu që disa fise u ulën ndërsa të tjerët u rritën, por Juda mbeti më i shumti. Gjatë gjithë historisë së Izraelit, Juda ishte i favorizuar nga Zoti. Nga ky fis Mesia do të vinte përfundimisht (shih më 2,1-34). Regjistrimi i regjistrimit ndjek një formulë dhe të njëjtat fjalë përsëriten për secilin fis. Sa herë që lexojmë se këta burra ishin në gjendje të shërbenin në ushtri.

Shifra prej 600 000 duhet të ndahet me 10 për të llogaritur konventën egjiptiane (të miratuar nga izraelitët) për të shtuar një zero në të gjitha shifrat që lidhen me çështjet ushtarake, duke krijuar kështu një stil “epik”. Ushtria e një superfuqie (Asiri) rrallë tejkalonte 120 000. E gjithë popullsia e Egjiptit ishte ndoshta vetëm 4 milion në kohën e Daljes nga Egjipti, dhe megjithatë shifra prej 600 000 ushtarëve do të nënkuptojë një popullsi totale izraelite prej rreth 2 milion! Numrat e dhënë për të parëlindurit janë në përputhje me një popullsi prej 200 000 por jo me një nga dy milion.

1,47-54 **Fisi i Levit**. Levi ishte një nga dymbëdhjetë djemtë e Jakobit (Zan. 29,34) dhe ishte i njohur për dhunë (Zan. 34,25-31; 49,5-7). Egërsia e levitëve në një kauzë të drejtë i veçoi ata si priftërinj. Pas mëkatit të vëçit të artë, ata ishin gati të vrisnin me shpatë rreth 3 000 të afërmit e tyre (Dal. 32,25-29). Tani ndarja e tyre në priftëri është konfirmuar. Ata nuk duhej të numëroheshin në regjistrim dhe as të shërbenin në ushtri. Në vend të kësaj, ata u vunë në krye të Tendës së Shenjtë. Kjo ishte një detyrë e shkëlqyeshme e cila nuk linte vend për ndonjë detyrë tjetër. Apostulli Pal zbaton të njëjtin parim për shërbesën e krishterë (2 Tim. 2,1-7). Levitët nuk duhet të bënin kamp me fiset e tjera, por rreth Tendës së Takimit (53). Tenda quhet Tenda e Shenjtë e Dëshmisë (referuar pllakave të Dëshmisë, Dal. 34,29).

Megjithëse Izraeli u thirr të ishte një mbretëri e priftërinjve, të gjithë nuk mund t'i afroreshin Tendës. Vetëm fisi i levit u thirr në këtë shërbim. Kushdo tjetër (i përshkruar në hebraisht si “i huaj” për fisin e levit) që guxonte të afrohej do të dënohej me vdekje (51). Zoti nuk do të lejojë kurrë që shenjtëria e tij të harrohet. Njerëzit e tij duhet ta kenë frikë në çdo kohë me nderim dhe frikë. Shumë familjaritet me Zotin është marrëzi e madhe dhe mëkat. Kështu, Mt Sinai nuk duhej prekur (Dal. 19,11-13, 21-24), dhe Moisiut iu desh të hiqte këpucët në shkurret që digjej (Dal. 3,5-6). Ne mund të habitemi që bukuria e shenjtërores ishte fshehur nga sytë e pothuajse të gjithë Izraelit. Edhe midis priftërinjve, kryepriifti i vetëm mund të hynte në Vendin Më të Shenjtë, dhe

vetëm një herë në vit (Lv. 16,2). Sidoqoftë, ndarja e levit nuk e uli numrin e fiseve. Dy djemtë e Jozefit, Efraimi dhe Manasheu, formuan dy fise për ta bërë numrin deri në dymbëdhjetë.

2,1-34 **Rregullimi i kampit.**

Urdhri i kampit të Izraelit ishte një shqetësim i Zotit të Plotfuqishëm. Plani i kampit jep tre mësim. Së pari, Tenda e Takimit ishte në qendër, duke treguar praninë e Zotit me popullin e tij. Zoti po e mbante fjalën e tij drejtuar patriarkëve që të ishin Perëndia i fëmijëve të tyre.

Së dyti, si një mësim në shenjtërinë e Zotit, fiset u mbajtën në një distancë nga Tenda. Nuk na thuhet se sa larg, por hapësira në mes duhet të ketë qenë mjaft e gjerë për të gjithë fisin levit. Më vonë, kur kaloi Jordanin, Izraeli ndoqi arkën në një distancë prej rreth 1.000 m Josh. 3,4).

Së treti, ana lindore e Tendës ishte vendi i nderit; Moisiu dhe Aharoni fushuan në këtë anë, nga ana e hyrjes (3,38). Juda, dhe jo Rubeni, i parëlinduri i Jakobit, u vendos në lindje. Kjo do të thoshte që Juda udhëhoqi marshimin nga Sinai për në Kanaan. Në marshim, Tenda e Shenjtë u mbart pas gjashtë fiseve të para, mu në mes (17), por arka e besëlidhjes u shkoi përpara (10,33-36). Pasi përshkroi rregullimin e kampit, teksti përfundon me një përmbledhje, Izraeli u numërua, një ushtri prej 60 355 pa llogaritur levitët, dhe e gjithë kjo u bë me urdhër të Zotit.

Vendi i Judës. Në regjistrim, Ruben është renditur i pari (1,20), por Jakobi kishte thënë se Rubeni do të humbte krenarinë e vendit dhe Juda do të kishte lavdërimin e vëllezërve të tij, dhe se Mesia do të vinte nga Juda (Zan. 49,4, 8- 12) Ndërsa historia po ecte, Juda u ngrit lart. Kampi i Judës ishte në lindje të çadrës. Juda solli ofertat e ditës së parë kur ishte përkushtuar çadra (7,12). Juda ishte i pari që shkoi në betejë kundër Kananejve Gjç. 1,1). Juda mori së pari trashëgiminë e saj (Jos. 15,1) ndërsa trashëgimia e Rubenit ishte në anën tjetër të Jordanit. Mbreti David ishte nga fisi i Judës dhe Jeruzalemi ishte në territorin e Judës.

3,1 – 4,49 **Priftërinjtë regjistruan dhe renditën** 3,1-4

Familjen e Aharon dhe Moisiut. Priftëria është një fokus interesi gjatë gjithë librit. Aharoni dhe bijtë e tij, priftërinjtë e mirosur, të cilët u shuguruan për të shërbyer si priftërinj (3), mbanin detyrën më të lartë midis levitëve (Dal. 28 – 29; Lv. 8 – 9). Zjarri nga Zoti kishte konsumuar ofertat e tyre të para, një shenjë e pranimit (Lv. 9,23-24). Më vonë, Elija u lut për të njëjtën shenjë për të treguar se Zoti ishte ende Perëndia i Izraelit dhe për të konfirmuar që Elija ishte me të vërtetë shërbëtori i tij (1 Mbr. 18,36-39). Megjithëse Aharon dhe bijtë e tij kishin një vend me nder të madh, ne kujtojmë se dy djemtë më të mëdhenj të Aharonit kishin vdekur kur kushtuan zjarr të paautorizuar (Lv. 10,1-4). Kjo tërheq vëmendjen për rëndësinë e autoritetit hyjnor, një çështje e spikatur në Numrat.

Zoti ishte i vendosur të vendoste një priftëri të autorizuar në Izrael. Disa herë gjatë viteve të shkretëtirës, Moisiu dhe Aharoni u sfiduan. Çdo herë, Zoti i mbështeti ata dhe i refuzoi të tjerët (kap. 12; 16 – 18).

Vdekja e bijve të Aharonit jep mësimin e mëtejshëm se privilegji sjell përgjegjësi. Ministrat e Zotit kanë përgjegjësi më të madhe se njerëzit. Kur dy djemtë e Aharonit u vranë, Moisiu tha: “Kjo është ajo për të cilën Zoti foli kur tha:” Unë do të jem i shenjtë midis atyre që më afrohen mua; do të jem i nderuar në sytë e të gjithë njerëzve. “(Lv . 10,3). Në mënyrë të ngjashme, James paralajmëron, “Jo shumë prej jush duhet të supozojnë se janë mësues, vëllezërit e mi, sepse ju e dini që ne që japim mësim do të gjykohemi më rreptësisht.” (Jak 3,1). Kështu, Bibla paralajmëron se përpara Zotit njerëzit qëndrojnë në rrezik vdekjeprurës dhe shërbëtorët e tij duhet të bëjnë shumë kujdes t’i binden atij në çdo drejtim. (Shih 1 Sa. 15,19; 1 Mbr. 22,28; Isaia 6,1-7; Veprat 5,1-11; 1 Kor. 11,27-34.)

3,5-10 **Levitët i dhurohen Aharonit**. I gjithë fisi i Levit do të ndihmonte Aharonin në shërbimin e Tendës së Shenjtë. Kjo është një masë shumë praktike; duheshin shumë duar për të

transportuar Tendën e Shenjtë dhe orenditë e saj. U mbajt një dallim midis priftërinjve (familja e Aharonit) dhe levitëve (10). Priftërinjtë vetëm mund t'i afroreshin shenjtërores; kushdo tjetër do të përballlej me vdekjen. Kjo hierarki u krijua për të ngritur lavdinë e Zotit. Kur disa levitë e sfiduan këtë urdhër të rreptë, ata humbën jetën e tyre (16,1-33). Struktura levitike përmbledhet në v. 9.

3,11-13 **Levitët e zënë në vend të të parëlindurit.**

Megjithëse levitët iu dhanë Aharonit dhe bijve të tij, ata i përkisnin Zotit. Ishte një parim që të parëlindurit (dhe frytet e para) ishin të Zotit (13). Natën e Pashkës, Zoti e kishte pretenduar të parëlindurin si të tijën (Dal. 13,1-16). Tani levitët janë zënë në vend të të parëlindurit. Ky zëvendësim mund të ketë ndihmuar kalimin nga flijimi i shtëpisë në adhurimin kombëtar. Në kohërat patriarkale, kryetari i shtëpisë (burra të tillë si Noe dhe puna) veptoi si prifti i familjes (Zan. 8,20; Jb. 1,5), mbase me kohë për t'u pasuar nga djali i parë. Tani që Izraeli ishte një komb, megjithëse disa festime të besimit vazhduan brenda shtëpisë (p.sh. Pasha), duhej të kishte një shenjtërore të unifikuar, të organizuar (krhs. Lp. 12,5-14).

3,14-39 **Regjistrimi i parë i levitëve.** Levitët përbëheshin nga tre fise, Gershon, Kohat dhe Merari, secila me degët e familjes. Çdo mashkull një muajsh e lart ishte numëruar në mënyrë që të përputhej me levitët me të parëlindurit (40-51). Detyrat e secilës klan përmbledhen dhe udhëzimet e mëtejshme shtohen më vonë (4,4-33).

Levitëve u tha gjithashtu se ku të fushonin. Aharoni dhe bijtë e tij u desh të fushonin përballë derës së Tendës së Shenjtë në lindje. Ata ishin priftërinj dhe askush tjetër nuk u lejua të afrohej në shenjtëroren (38). Midis levitëve, Kohatitët kishin detyrën më të shenjtë. Ato drejtoheshin nga Eleazar, udhëheqësi i f (Mb. "Princi i princave"; v. 32). Ai përfundimisht do të bëhej kryeprift në vend të Aharon (20,26-28). Levitët e tjerë ishin nën Itamar (shih 4,28, 33). Totali i tre fiseve levite shton 22,300, jo 2200 (39).

Sidoqoftë, 2200 nuk është numër i rrumbullakët sepse përputhet me 22,273 të parëlindurit, dhe bie për 273 (43). Shumë studiues pranojnë se një korrupsion i lehtë tekstik ka të ngjarë të ketë ndodhur shumë herët në kopjimin e dorëshkrimeve Hebraike dhe shkronja Hebraike `f u humbi (dmth sh-l – sh” tre “u bë sh-sh” gjashtë “) dhe kështu 830 u ndryshua në 860 Kohatite.

3,40-51 **Regjistrimi dhe shpengimi i të parëlindurit**. Kishte 273 më të parëlindur se levitët. Secila prej tyre duhej të shpengohej me pesë sikla argjendi, që mendohet se është e barabartë me pagën e një punëtori për gati gjashtë muaj. Shëlbimi duke paguar një shpërblim ishte praktikë e zakonshme (Lv. 25). Çmimi u mat me një peshë zyrtare, siklin e shenjtërores (47; krhs. Dal. 30,13). Priftërinjtë ndoshta mbanin një peshë standarde në shenjtëroren për të siguruar që ishin përdorur masa të drejta (Lv. 19,35-36). Ashtu si levitët iu dhanë Aharonit, ashtu edhe paratë e shpengimit iu dhanë atij dhe bijve të tij.

4,1-33 **Detyrat e levitëve**. Levitët nga tridhjetë deri në pesëdhjetë vjeç duhet të bënin punën dhe ata u regjistruan. Fjala punë (4) mund të nënkuptojë luftë, shërbim të vështirë ose edhe sprova. Prandaj, kufiri i moshës ishte një çështje praktike; Shërbëtorët e Zotit duhet të jenë të aftë fizikisht për detyrën e tyre. Meqenëse Kohatitët do të ishin në krye të gjërave më të shenjta (3,31), ata tani renditeshin para Gershonitëve. Në detaje të qarta, ata u udhëzuan se si duhet të mbanin arkën e Dëshmisë (gjithmonë të mbrojtur ose të mbuluar nga perdia e Vendit Më të Shenjtë), tryezën e Prezencës, shandanin dhe altarin e artë. Të gjitha këto sende ishin prej ari, me veglat dhe enët e tyre. Aharon dhe bijtë e tij duhej t'i mbulonin këto me pëlhura me ngjyrë para se të hynin Kohatitët. Edhe kur lëviznin çadrën, kehatitët nuk u lejuan të shohin e as të prekin gjërat e shenjta përndryshe do të vdisnin (15, 20).

Ngjyrat e mbulesave janë domethënëse. Çdo pjesë e mobiljeve të shenjta ishte e mbuluar me një leckë blu. Ndoshta

bluja, ngjyra e qiellit, ishte një kujtesë e pranisë së Zotit. Kur Perëndia iu zbulua krerëve të Izraelit në Sinai, ne lexojmë: ‘Moisiu dhe Aharoni, Nadabi dhe Abihu dhe shtatëdhjetë pleqtë e Izraelit u ngritën dhe panë Perëndinë e Izraelit. Nën këmbët e tij ishte diçka si një trotuar i bërë me safir, i qartë si vetë qielli (Dal. 24,9-10). Kishte gjithashtu një qëllim praktik në zgjedhjen e rrobave blu. Do të dallonte enët më të shenjta nga gjërat e tjera të cilat ishin të mbuluara me flakë të kuqe ose vjollcë (4,8, 13). Në një vështrim burrat do ta dinin se çfarë qëndronte poshtë asaj mbulese blu. Kushdo që shikonte ose prekte do të ishte pa justifikim dhe vdekja e tij do të vinte pas.

Udhëzimet që u dhanë levitëve i mësuan të nderonin Perëndinë. Çdo njeri duhej të kryente detyrat e tij të përcaktuara dhe të mos tejkalonte autoritetin e tij. Midis atyre që i shërbejnë atij, Zoti do të përlëvdohet dhe do të ketë frikë. Ndonjëherë është pyetur: ‘Si mund ta pajtojmë këtë me dashurinë e Zotit? Në të vërtetë, pse nuk ndodhin gjëra të tilla të frikshme sot? ‘ Duke e bërë këtë një hap më tej, pyetet, “A nuk është Dhiata e Vjetër më tepër e papërsosur?” “A mundet që ky Zot të jetë i njëjtë me Zotin, Atin e Zotit tonë Jezu Krisht?” Pyetje të tilla zbulojnë një gabim thelbësor në të kuptuarit e natyrës së Zotit. Dhiata e Vjetër dhe e Re janë plotësisht të qëndrueshme, Zoti ynë është një zjarr që konsumon; ai nuk mund të tallet (Veprat 5,1-11; Gal. 6,7; Hebr. 12,29). Megjithëse dashuria për Zotin dhe falja e tij janë jashtë mase, ai nuk do të lejojë që njerëzit ta çnderojnë atë. Lavdia e tij është e para; e mira e njeriut vjen e dyta. Është mrekulli e hirit të tij që këto dy gjëra kënaqen të dy në punën e Krishtit.

4,34-49 **Numërimi përfundon**. Një total prej 858 levitësh u caktuan në shërbim aktiv. Ishte padyshim një detyrë kryesore të zhvendoste Tendën e Shenjtë dhe orenditë e saj.

Shënim. Brezi i parë i levitëve do të kalonte tërë jetën e tyre duke ndjekur këto udhëzime ndërsa udhëtonin nëpër shkretëtirë. Sidoqoftë, pasi Izraeli u vendos në Kanaan, roli i tyre u zhvillua.

Ata jetuan në të gjithë Izraelin (shih më 35,6-34). Kur Jeruzalemi u bë vendi i përhershëm për Tendën e Shenjtë (dhe më vonë tempulli), klanet levite morën detyra të reja. Davidi i vuri ata në krye të muzikës dhe detyrave të tjera të Tendës së Shenjtë; priftërinjtë Aharonic ende paraqitnin ofertat (1 kap. 6,31-49).

5,1 – 6,27 **Shenjtërimi i kampit të Izraelit**

Këto kapituj përmbajnë grupin e parë të ligjeve në Numra. Në pamje të parë, ligjet duken mjaft të larmishme dhe pa lidhje, sëmundja e lëkurës, mashtrimi, kurorëshkelja, zotimet nazirite dhe bekimi meshtarak. Sidoqoftë, këto ligje lidhen me njëra-tjetrën nga një temë e përbashkët dhe ato përshtaten në mënyrë të përsosur me kontekstin e tyre. Tema e përbashkët është ndarja, nga papastërtia dhe te Zoti, në mënyrë që i gjithë Izraeli të marrë bekimin e Zotit. Tani që Izraeli dhe priftërinjtë janë numëruar dhe rregulluar, hapi tjetër duhet të hidhet, Izraeli duhet të pastrohet përpara se të njihet bekimi dhe prania e Zotit. Shenjtërimi i Izraelit ndjek dy faza. Së pari, i gjithë kampi duhet të pastrohet (kap. 5 – 6); së dyti, Tenda e Shenjtë dhe priftëria duhet të shenjtërohen (kap. 7 – 8). Ligjet (5,5 – 6,27) theksojnë pastërtinë dhe përkushtimin e plotë të kërkuar dhe bekimin e madh që lind.

5,1-4 **Dëbimi i të papastërve**. Kjo përmbledh interesin e kap. 5 – 6, i gjithë kampi duhet të jetë i pastër për praninë e Zotit. Nevoja për pastërti u bë e dukshme kur Izraeli erdhi për herë të parë në malin Sinai (Dal. 19,10, 14-15). Janë dhënë ligje që shpjegojnë se çfarë shkaktonte papastërti, p.sh. sëmundja infektive e lëkurës (Lv. 13 – 14), shkarkimet trupore (Lv. 15,2-25) dhe prekja e trupave të vdekur (Lv. 11,39; 21,1-4). Sëmundja infektive e lëkurës tradicionalisht identifikohej si lebër, por studiuesit modernë mendojnë se i referohet psoriazës ose një ankese të ngjashme. Kafshët ishin ose të pastra ose të papastra, dhe vetëm kafshët e pastra duheshin ngrënë (Lv. 11; shih Veprat 10,9-16, 28-29). ‘Të pastër’ dhe ‘të papastër’ ishin

terma ligjorë që simbolizonin shenjtërinë shpirtërore dhe ndotjen. Prandaj, shenjtëria e Zotit kërkoi pastërti, në mënyrë që ata të mos e ndotin kampin e tyre, ku unë banoj midis tyre (3). Vini re se komanda është gjithëpërfshirëse, në v 2 fjala “të gjithë” përsëritet tri herë në origjinalin hebraisht.

Hendeku midis të shenjtës dhe të ndoturit kalon nëpër pëlhurën e universit. Dy mbretëritë e dritës dhe errësirës, mbretëria e qiellit dhe mbretëria e së keqes, janë në luftë. Besëlidhja Abrahamike ndahet midis njerëzve të shenjtë dhe kombeve të papastra, të cilët janë të huaj për besëlidhjet e premtimit, pa Zot dhe pa shpresë në botë. Polarizmi midis dy mbretërive filloi në Zan. 3 (Zoti i dëboi Adamin dhe Evën për shkak të ndotjes së mëkatit) dhe do të shihet në fund, kur “Asgjë e papastër nuk do të hyjë kurrë” në Jeruzalemin e ri (Apok. 21,27). Kështu, 5,1-4 siguron një paralajmërim të matur të përjashtimit përfundimtar të atyre që janë akoma në mëkatet e tyre (krhs. Mt. 25,41; 2 Sel. 1,9-10).

Mund të duket e rëndë dhe jo e dashur për të dëbuar nga kampi i Izraelit ata që vuanin nga sëmundja. Sidoqoftë, nga kjo mësojmë se Zoti nuk do t'i ulë standardet e tij për të akomoduar njeriun. Sigurisht, ai i mëshiron dobësitë tona, por kurrë duke u bërë diçka më pak vetë. Ai gjithmonë ruan shenjtërinë dhe drejtësinë e tij. Ai kurrë nuk do ta pranojë të papastrin në shoqërinë e tij (1 Gjn. 1,5-7). Nderimi i Zotit ishte shqetësimi kryesor dhe kërkoi përjashtimin e tyre. Si mund të pajtohet një shenjtëri e tillë absolute me dhembshurinë e Zotit për mëkatarët, nevojtarët dhe të dëbuarit? Zoti tregon dhembshuri duke u dhënë njerëzve mënyrën për të hequr papastërtinë e tyre dhe në këtë mënyrë të heqë arsyet për përjashtimin e tyre. Në atë mënyrë është Krishti.

Një parim tjetër del gjithashtu nga kjo incident, se e mira e të gjithë njerëzve merr përparësi mbi të mirën e individëve. Interesat e individëve të caktuar nuk u lejuan të rrezikonin të ardhmen e kombit. Nëse nuk ndiqen të papastrat, i gjithë Izraeli do të ndotet dhe Zoti nuk do të ishte kurrë midis tyre.

5,5-10 **Rrëfimi dhe kthimi për mashtrime.** Prona e vjedhur duhet të restaurohet (krhs. Lv. 6,1-7) dhe një e pesta të shtohet për të kompensuar të gabuarën. Mendimi themelor këtu është se pasuria e vjedhur ndot atë që e mban atë. Ky interpretim mund të përcaktohet në dy mënyra. Së pari, konteksti lidh pabesinë me papastërtinë (12-31), dhe së dyti, ekziston rasti i Akhanit i cili u bë “kushtuar shkatërrimit” duke marrë objekte që ishin “kushtuar shkatërrimit” Josh. 7) Pasojat praktike të mashtrimit nuk janë hulumtuar në tekst, por mund të ketë pak dyshim se një mashtrim i tillë do të krijonte shkelje serioze midis njerëzve të Zotit dhe shkatërruar paqen e tyre. Profeti Isaia më vonë portretizon grindje të tilla si papastërtia e plagëve të rrjedhshme (Isaia 1,5-6). Numrat këtu përqendrohen më tepër në natyrën e të gabuarve si pabesi ndaj Zotit, jo vetëm ndaj njeriut. Natyra shpirtërore e mashtrimit ose vjedhjes duhet të kuptohet. Njeriu që vjedh nga vëllai i tij merr atë që Zoti i ka dhënë, duke refuzuar t’i besojë mirësisë së Zotit për ta mbajtur atë në kohë nevojë dhe për ta pasuruar atë nga dhuntitë e tij. Mosbesimi i tij e bën atë të urrejë vëllain e tij, të lakmojë atë që ka dhe ta vjedhë atë. Ai gjithashtu zbulon zemrën e tij, se dashuria e tij nuk është e lidhur me Perëndinë, por me gjërat materiale. Analiza zbulon thellësitë e së keqes në zemrën e hajdutit. Së fundi, ne mund të kujtojmë mësimet e Krishtit se ofertat nuk janë të pranueshme nëse ka gabime të pazgjydhura midis njerëzve (Mt. 5,23-24). Vini re se prifti duhet të funksionojë në trajtimin e kësaj gabimi dhe se kërkohet rrëfimi i mëkatit.

5,11-31 **Një grua e dyshuar për pabesi.** Kjo është një tjetër shkelje e besimit, këtë herë midis burrit dhe gruas. Në këtë rast nëse burri dyshon se gruaja e tij ka shkelur kurorën, e cila pabesi shkakton papastërti dhe shkatërron shoqërinë me Zotin. Nëse do të kishte dëshmitarë, do të ndiqte dënimi me vdekje (Zan. 20,3; Lv. 20,10; Lp. 22,22). Por pa dëshmitarë, asnjë gjykatës nuk mund të dënojë për shkak të dyshimit të thjeshtë. Kur ka dyshim, çështja duhet të lihet në duart e Zotit që i di të gjitha

gjërat. Prifti duhej të ndiqte një ritual, duke e bërë gruan nën dyshim të merrte një mallkim mbi veten e saj. Përgjigjja e saj, Amen, do të thotë: “Le të bëhet kjo e vërtetë në rastin tim” (shih Lp. 27,14-26). Nëse është fajtorë, ajo do të bëhej një mallkim. Mendimi se ajo do të mishëronte mallkimin u shpreh në ritual (23-28) – prifti shkroi mallkimin në një rrotull dhe lau fjalët në ujë dhe gruaja e piu atë. Kjo nuk ishte magji dhe nuk kishte asnjë substancë të dëmshme në bojë. Materialet e shkrimit ishin ndoshta një rrotull lëkure dhe bojë e bërë me llambë të zezë ose blözë të përziara në ujë me çamçakëz, materiale të gatshme në shkretëtirë. Mallkimi ishte i fuqishëm sepse ishte shqiptuar përpara Zotit (16), i cili e njezh zemrën, dhe ai do ta bënte mallkimin efektiv nëse gruaja ishte fajtorë.

Shënim. Gjuha e v 23 na jep pasqyrë për kuptimin e shkrimeve të shenjta të mëvonshme. Ne lexojmë se ‘Krishti na shpengoi nga mallkimi i ligjit duke u bërë një mallkim për ne’ (Gal. 3,13); megjithëse nuk ishte fajtor, ai pësoi mallkimin në trupin e tij. Në mënyrë të ngjashme, Isaia profetizon që Shërbëtori i Zotit do të bëhej “të ishte një besëlidhje për njerëzit” (Isaia 42,6; 49,8). Edhe kur Shërbëtori mishëronte besëlidhjen, Pali është i sigurt se të gjitha premtimet e Zotit janë vërtetuar «në Krishtin Jezus» (2 Kor. 1,20).

6,1-21 **Betimi i Nazirit.** Betimi nazirit ishte një zotim i veçantë (2), d.m.th. një zotim i jashtëzakonshëm për të mos u marrë lehtë. Supozohej se zotimi do të zgjaste për një periudhë të kufizuar. Kishte tre shenja të ndarjes nazirite, – abstenimi nga vera dhe prodhimet e rrushit (3-4; Izraeli më vonë mëkatoi duke i dhënë nazirejve verë Am. 2,11-12); mos prekja e trupave të vdekur (6-8); dhe mos prerja e flokëve të tij (5). Dy kushtet e para janë si rregullat për priftërinjtë gjatë shërbimit të tyre. Priftërinjtë nuk duhet të pinë verë, sepse ata do të pushojnë së qeni vigjilent në respektimin e ligjit dhe në mësimin e tij (Lv. 10,6-11). Kryepriifti nuk duhet të hyjë as në vendin ku ndodhej një kufomë, madje as në atë të babait ose nënës së tij, megjithëse priftërinjtë e

zakonshëm mund të shkonin te një i afërm i ngushtë (Lv. 21,1-4, 11). Flokët e paprerë ishin të veçanta për naziritin dhe ishin simboli i ndarjes së tij me Zotin (7). Fjala “Nazirite” lidhet me termin hebraik *necer*, i cili ka dy kuptime, “betim” dhe “kurorë”. Kështu Heb. teksti thotë se nekeri i Zotit të tij është mbi kokën e tij. Kjo mund të përmbajë një sugjerim të qëllimshëm se flokët e gjatë që ishin një shenjë e zotimit (*nezer*) ishin si një kurorë (*neçer*). Nëse betimi ishte prishur (p.sh. nëse dikush “vdes mbi të”), ai duhej të paguante një gjobë dhe të fillonte përsëri (9-12). Kur mbaroi periudha e ndarjes, ai duhej të rruante kokën dhe të digjte flokët në flakët e blatimit të miqësisë (13-21). Samson ishte një nazir që nga lindja (Gjq. 13; krhs 16,17-20), dhe Pali duket se ka bërë një zotim të tillë (Veprat 18,18; 21,20-26). Naziriti i shprehu Zotit formën më të lartë të ndarjes, përveç priftërisë. Ai ishte një shenjë e kushtimit të Izraelit ndaj Zotit. Ligji ishte i qartë se zotimet duheshin përmbushur (Lp. 23,21-23; shih Gjq. 11,30-39; Pss. 56,12; 65,1; 116,18; (f. Mt. 5,33-37).

6,22-27 **Bekimi priftëror.**

Vendi i këtij bekimi është i përshtatshëm. Izraeli ishte vendosur në rregull dhe i ishte shenjtëruar Zotit dhe tani Zoti siguroi bekimin pas bindjes së tyre. Bekimi nuk është një klishe e pamenduar që shkel nga gjuha; është e mbushur me kuptim. Ajo bie në gjashtë pjesë.

1. Zoti ju bekoftë. Bekimi përmbledh përfitimet e besëlidhjes që Zoti u jep popullit të tij (Lp. 28,1-14). Bijtë do të prisnin një bekim nga babai i tyre (p.sh. Zan. 27,27-29, 38; 49,1-28). Bekimi i Zotit iu dha Adamit, të cilin Luka e quan “bir i Zotit” (Zan. 1,28; 5,1-3; Lk. 3,38). Përmes rënies së Adamit hyri mallkimi (Zan. 3,14-19), por bekimi iu premtua përsëri Abrahamit dhe pasardhësve të tij (Zan. 12,1-3). Bekimi përfshin frytshmëri (pasardhës, kope, korrije), por këto përfitime janë shenja të bekimit të vërtetë, marrëdhënies me Zotin. Vetëm nëse Zoti është Ati ynë, ne jemi të bekuar me të vërtetë (Zan. 17,16; 22,17-18; Lv. 26,3-13; Lp. 28,2-14).

2. Dhe ju mbani. Qëllimi i mbrojtjes ishte mbajtja e Izraelit në marrëdhënie besëlidhjeje me Zotin. Zoti ishte rojtari i Izraelit (Ps. 121,7-8; krhs. Heb. 13,6). Krishti, bariu i mirë, i mbajti delet e tij dhe nuk humbi askënd përveç Judës Iskariot (Gjn. 6,37-40; 10,11-16; 18,9).

3. Zoti e bën fytyrën e tij të shkëlqejë mbi ty. Fytyra e tij do të thotë prania e tij, e zbuluar në renë e zjarrit (Dal. 40,34 mb.); shkëlqje mbi ty do të thotë që Zoti kënaqet me popullin e tij dhe i shpëton ata (Pr. 16,15; Pss. 31,16; 67,1+; 80,3, 7, 19).

4. Dhe jini të hirshëm ndaj jush. Rezultati i kënaqësisë së Zotit është hiri i tij; mëshira e tij e besëlidhjes. Është thelbësore për shpëtimin që favori i Zotit të jetë i pamërituar. Nuk meritohet në asnjë mënyrë; përkundrazi Zoti tregon mëshirë për shkak të dashurisë së tij dhe besnikërisë së betimit të tij (Lp. 7,7-8). Ky parim mund të gjurmohet në të gjithë Shkrimet e Shenjta (Ezk. 16,1 ++; Rom. 5,1-11; 9,10-13, 18; 11,5; 1 Kor. 1,26 e pas.).

5. Zoti ktheu fytyrën nga ti. Kjo është më e theksuar dhe kërkon që Zoti t'i kushtojë vëmendje Izraelit. Mund të pasqyrojë faktin se ai i kishte zgjedhur ata dhe jo kombet e tjera. Nëse Zoti e fsheh fytyrën e tij, Izraeli do të vuante dhe do të zhdukej (Ps. 30,7; 44,24; 104,29).

6. Dhe ju jap paqen. Paqja do të thotë plotësi dhe mirëqenie. Kjo është njohur prej kohësh si gjuhë e besëlidhjes. Besëlidhjet u bënë për të siguruar paqen përmes një marrëdhënie të drejtë. Por kur Zoti jep paqe, ajo shtrihet në të gjithë jetën; edhe armiqtë njerëzorë janë të qetë (Lv. 26,6; Pr. 16,7). Këto fjalë u panë më vonë si një premtim i Mesisë, 'Princit të Paqes' (Isaia 9,6), dhe gjetën thellësitë e tyre të vërteta në Krishtin Zan. 14,27; Ef. 2,14-18).

Duhet të shënojmë dy pika rreth formës së këtij bekimi. Së pari, është poetik, që ka tre rreshta të ndarë në dy pjesë. Secila linjë është më e gjatë se ajo e mëparshme, duke e bërë bekimin më të fortë dhe më të theksuar. Së dyti, ajo përdor përsëritjen. Dy herë flet për fytyrën (praninë) e Zotit; që ne të mund të hyjmë në praninë e Zotit është qëllimi i të gjithë shpengimit. Ai përsërit

emrin hyjnor Zoti (Heb. YHWH) tri herë. Disa mendojnë se kjo parashikon Trinitetin (shih Rom. 10,9; 2 Kor. 3,17). Studiuesit e konsiderojnë këtë si poezi shumë të lashtë. Në vitin 1979, dy rrotulla të vogla argjendi nga shekulli i shtatë para Krishtit u zbuluan në Jeruzalem. Ata u gjetën që përmbajnë fjalët e Nr. 6,24-26 në një formë pothuajse identike me tekstin hebraisht.

Ndikimi i këtyre fjalëve kalon nëpër Bibël (Pss. 67; 121; 122; 124; 128). Letrat e Palit fillojnë me një përshëndetje e cila gjithmonë përdor fjalët «hir» dhe «paqe» (p.sh. Rom. 1,7; 1 Kor. 1,3; dhe 2 Tim. 1,2 shton «mëshirë»). Në shumicën e rasteve Pali thotë që hiri dhe paqja janë nga Zoti, Ati ynë dhe nga Zoti Jezu Krisht, dhe pa dyshim që ai po merr bekimin meshtarak.

Zoti thotë, kështu që ata do ta vendosin emrin tim mbi Izraelitët (27), që është një shenjë e pronësisë. Kjo ide shfaqet përsëri në dy vende kryesore në Shkrimet. Së pari, në profecinë e Isaies për rivendosjen e Izraelit, 'Një do të thotë: "Unë jam i Zotit ". .. akoma një tjetër do të shkruajë në dorën e tij, "Zoti" "(Isaia 44,5). Kjo ishte një kohë bekimesh të mëdha kur Juda dhe Izraeli u rivendosën nga robëria. Së dyti, në mbledhjen përfundimtare të popullit të Zotit, të parashikuar në Zbulesë, "Ata do të shohin fytyrën e tij dhe emri i tij do të jetë në ballët e tyre" (Zbul. 22,4; shih 2,17; 14,1). Bibla mbyllet me një paraqitje të shkurtër të gjendjes përfundimtare të bekuar të shenjtorëve (Zbul. 22,1-5), i parathënë në gjuhë që pasqyron bekimin priftëror, «jo më ... asnjë mallkim» (Apok. 22,3; krhs Nr. 6,24, 27); "Zoti Perëndi do t'i japë dritë" dhe ata nuk do të kenë nevojë për diell dhe llambë (Zbul. 22,5; krhs. Nr. 6,25). Kështu, këto fjalë të lashta premtojnë për plotësinë e bekimit të besëlidhjes për të cilën fëmijët e Perëndisë në çdo epokë kanë dëshiruar dhe që do të jepen në përsosmërinë e saj në ditën që Zoti ka caktuar.

7.1 – 8,26 **Shenjtërimi i Tendës së Shenjtë dhe priftërisë**

Kryefjala e këtyre kapitujve është shenjtëria dhe pastrimi. Tenda e Shenjtë shenjtërohet dhe priftërinjtë pastrohen. E gjithë kjo bëhet me shumë derdhje të gjakut.

7,1-89 Tenda e Shenjtë e shenjtëruar. Gjuha e përdorur këtu është e saktë, Moisiu shuguroi Tendën e Shenjtë (d.m.th. e bëri atë të shenjtë) dhe “kushtoi” altarin (1,10-11). Fjala kushtim ndodh vetëm në disa vende të Shkrimit. Në mënyrë të ngjashme, Solomoni shenjtëroi oborrin e mesëm dhe i kushtoi altarit (2 kap. 7,7, 9) por rasti u bë i njohur si ‘kushtimi’ i tempullit (2 kap. 7,5). Në Apokrifë, 2 Macc. 2,19 lexon, “Historia e Judës Makabe dhe vëllezërve të tij, dhe pastrimi i tempullit të madh dhe kushtimi i altarit”. Kjo ngjarje festohet në Festën e Hanukkah më 25 Chislev (Dhjetor), një festë e përmendur në Gjn. 10,22. Shenjtërimi i Tendës së Shenjtë ishte i pari nga ngjarjet e tilla. Udhëheqësit e Izraelit sollën dhurata, flijime për mëkatën dhe oferta shoqërie. Këta udhëheqës nuk janë emëruar, por teksti thotë se ata mbikëqyrnin regjistrimin (2). Regjistrimi u mor në të vërtetë një muaj pasi u vendos Tenda e Shenjtë (1,1) por autori na ka treguar tashmë për këtë. I njëjti lloj parashikimi gjendet në vs 6-8, qerret dhe qetë u ishin dhënë levitëve, të cilët nuk ishin shuguruar ende (3 – 4; 8,5-26). Dhuratat dhe ofertat u sollën në dy faza. Së pari, karroca dhe qe për Tendën e Shenjtë (3-9); së dyti, dhurata me pllaka argjendi, enë, pjata ari dhe oferta për altarin (10-88). Kohatitëve nuk iu dhanë karroca ose qe sepse këto mund të përdreshin vetëm për çadrën, jo për gjërat e shenjta, të cilat Kohatitët i shikonin (9). Kur Davidi e ngriti arkën në Jeruzalem, ajo u vendos në një karrocë të re (2 Sa. 6,3-4). Sidoqoftë, pas vdekjes së Uzahut, nuk dëgjojmë më për një karrocë, vetëm për “ata që mbanin arkën” (2 Sa. 6,13; 15,24).

Vdekja e Uzahut bëri që ata të zbulonin saktësisht se çfarë kërkonte ligji (1 kap. 15,11-15). Regjistrimi i ofertave të fiseve (10-88) tregon se sa i përsëritur mund të jetë Shkrimi i Shenjtë (mbase një kujtesë që nuk ishte shkruar për t’u argëtuar, por për udhëzimet tona).

Ne mund të vërejmë kalimisht se Juda është vendosur përsëri i pari (shih në 2,1-34). Duke deklaruar ofertat e secilit fis në ditën e tij, ne shohim se ofertat e tyre ishin liberale dhe të barabarta. Apostulli Pal, duke mbledhur për lehtësimin e shenjtorëve në

Jeruzalem, kërkoi të njëjtin lloj barazie në kishat maqedonase, “Dëshira jonë nuk është që të tjerët të lehtësohen ndërsa ju jeni të shtypur fort, por që të mund të ketë barazi” (2 Kor. 8,13).

Ofertat për kushtimin e altarit arrijnë në 84-88. Lumenj gjaku u derdhën në ato dymbëdhjetë ditë. Pa derdhjen e gjakut të flijimit, nuk mund të kishte pastrim (Heb. 9,22). Gjatë atyre dymbëdhjetë ditëve, u bënë edhe fljime të tjera (p.sh. kur u shugurua Aharon; Lv. 8 – 9). Para se të mbaronin dymbëdhjetë ditët, ata po zgjidhnin qengjin e Pashkës për therje ditën e katërbëdhjetë.

Rezultati i kushtimit paraqitet në tre mënyra në tre llogari paralele (7,89; Dal. 40,34-35; Lv. 8 – 9), secila llogari reflekton interesat kryesorë të librit. Dal 40,34-35 përshkruan renë që mbulon çadrën dhe lavdinë e Zotit duke mbushur çadrën e Shenjtë vazhdimisht, duke pasqyruar temën e saj të pranisë së lavdishme të Zotit me popullin e tij. Lv 9,23-24 tregon sesi Moisiu dhe Aharon bekuan njerëzit dhe si doli zjarri dhe konsumoi flijimet, duke pasqyruar temën e saj të një priftërie të pranueshme për Perëndinë. Këtu (89), Zoti i flet Moisiut, duke reflektuar temën e Numrave për fjalën e Zotit. Sidoqoftë, Numrat nuk i injoron aspektet e tjera. Në të vërtetë, priftëria levitike është shqetësimi tjetër (8,5-26) dhe pastaj reja (9,15-23).

Fokusi i dhjetë kapitujve të parë është tek fjala e Zotit dhe teksti nënkupton privilegjin e madh për ta pasur atë. Zoti e kishte favorizuar Moisiun në mënyrë unike duke i folur atij ballë për ballë (12,6-8). Në të vërtetë, teksti hebraik madje nuk e emëron Zotin drejtpërdrejt në v 89, por thotë se Moisiu hyri në çadër për të folur “me të” (NIV shton Zotin me anë të shpjegimit). Se zëri i Zotit vjen nga mbulesa e shlyerjes (e quajtur tradicionalisht “pala e mëshirës”) në arkën e Dëshmisë tregon se fjala e tij vjen si një privilegj i besëlidhjes dhe tregon mëshirën e tij të madhe. Më tej, Zoti flet midis kerubinëve, të cilët në fillim ndaluan rrugën për në parajsën e Zotit dhe pemën e jetës (Zan. 3,24). Fjala e Zotit është jeta; dhe kjo lidhje midis fjalës së së vërtetës dhe jetës së përjetshme nuk humbet kurrë, por ajo shfaqet më qartë në mësimet e Krishtit në ungjij (p.sh. Gjn. 1,4; 6,63).

8,1-4 Shtatë llambat. Këto llampa u bënë në modelin e treguar Moisiut (4; Dal. 25,31-40; shih Hebr. 8,5) dhe duhej të përballeshin përpara për të ndriçuar zonën përpara shandanit. Në këtë pozicion, ata do të hidhnin dritë mbi tryezën e Prezencës me të dymbëdhjetë bukët. Dritat duhej të mbaheshin të ndezura vazhdimisht (Lv. 24,2-4). Shtatë shandanët e artë shihen në vegimin e Gjonit, ku ato përfaqësojnë shtatë kishat (Zbul. 1,12 ++).

8,5-26 Levitët u pastruan dhe u caktuan për punën e tyre. Levitët duhej të pastroheshin ceremonialisht me ujin e pastrimit (7). Izraelitët vunë duart e tyre mbi levitët (10), dhe pastaj levitët vunë duart e tyre mbi flijimin për mëkatit. Kjo zakonisht bëhej me rrëfimin e mëkatit dhe kjo tregoi se kafsha ishte një zëvendësuese (12). Kuptimi themelor i vënies së duarve duket të jetë “transferimi” i një të drejte apo statusi të një zëvendësues, transferimi i bekimit të një pasardhës (Zan. 48,14); transferimi i autoritetit në shugurim (Nr. 27,23); transferimin e fajit tek një viktimë kurban. Shugurimi me vënien e duarve praktikohet në kishën DhR (Veprat 6,6; 13,3; gjithashtu Mk. 5; 23; Veprat 8,15-18; Heb. 6,2). Duket se nënkuptonte pjesëmarrje me dikë në punën e tij, dhe kështu Pali paralajmëron kundër nxitimit (1 Tim. 5,22). Konteksti i kap. 8 tregon se levitët ishin kushtimi i Izraelit Zotit (11, 15). Ata u ndanë tek Zoti (14, 16) dhe zëvendësuan të parëlindurin (170. Pavarësisht nga ky theksim, nuk harrohet që edhe levitët iu dhanë Aharonit (19, 22). Më në fund, përmenden kufijtë e moshës, nga njëzet e pesë deri në pesëdhjetë vjeç (24-26). Regjistrimi numëroi vetëm burra nga tridhjetë deri në pesëdhjetë vjeç (4,3; por Septuaginta lexon edhe njëzet e pesë këtu). Në kohën e Davidit, kur Vendosej Tenda e Shenjtë Sioni, kufiri i moshës u ul në njëzet vjeç (1 kap. 23,24-27), megjithëse Davidi numëroi vetëm ata mbi tridhjetë (1 kap. 23,3). Kjo u ndoq në brezat e mëvonshëm (2 kap. 31, 17; Ezr. 3,8). Dalja në pension nuk do të thoshte largimi nga detyra. Në të pesëdhjetat leviti do të vazhdonte të funksiononte duke u shërbyer vëllezërve të tij. Në përgjithësi, shërbëtorët e Zotit duket se kanë vazhduar

t'i shërbejnë atij në pleqëri dhe deri në vdekjen e tyre , sipas forcës që ai siguroi (Lp. 34,7; 1 Sa. 4,14+; 12,2; 2 Tim. 4,6-8; 2 Pjet. 1,13-15).

9,1 – 10,36 **U nisëm për në tokë, të udhëhequr nga prania e Zotit**

9,1-14 Pashka. Pashka origjinale shënoi nisjen e Izraelit nga Egjipti. Tani ata festuan përvjetorin e tij të parë para se të niseshin nga Sinai. Ne tashmë kemi vërejtur se rrëfimi është jashtë sekuencës kronologjike dhe këtu autori dëshiron të vendosë Pashkën pak para se të nisë. Kështu, ai na kujton se Zoti ishte akoma duke e çliruar dhe drejtuar popullin e tij. Problemi i papastërtisë që do të parandalonte një burrë që mban Pashkën trajtohet (v. 6-13; krhs. Jn. 18,28). Problemi ishte shumë serioz, burrat që ishin të papastër përmes kontaktit me një kufomë, nuk mund të bashkoheshin me njerëzit për të sjellë ofertën e Zotit. Kishte një frikë të vërtetë për tu larguar nga komuniteti. Prandaj u dha një ligj shtesë, që ata duhet ta kremtojnë Pashkën një muaj më vonë. Sidoqoftë, nuk ka asnjë zvogëlim të rëndësisë së Pashkës pasi ata ende duhet të respektojnë të njëjtat rregulla (11-12). Sidoqoftë, nëse një burrë nuk do të kishte asnjë justifikim të ligjshëm dhe akoma nuk do të mbante Pashkën, ai do të pritej nga Izraeli. Ai nuk do të merrte asnjë falje për neglizhencën e qëllimshme të ligjit të Zotit. Ndihmohet dobësia; rebelimi nuk tolerohet kurrë. Ekziston edhe parashikimi që i huaji të marrë pjesë por jo në një mënyrë rastësore; ai do të duhej të bëhej synet (Dal. 12,48-49). Në këtë mënyrë, Shkrimi parashikon vendin e johebrenjve në shpëtim. Mund të vërejmë se sa seriozisht e shikon Shkrimi Pashkën. Kjo u bë e rëndësishme për Gjonin, i cili interpreton vdekjen e Krishtit si një përmbushje e Pashkës në të gjitha detajet e saj (shih Gjn. 19,17-37). Në të vërtetë, Gjoni nxjerr faktin se ky qengji i vërtetë i Pashkës së Perëndisë do të hiqte mëkatin, e botës (Gjn. 1,29; krhs 1 Kor. 5,7).

9,15-23 Re. Sipas Librit t; Daljes, shtylla e resë përfaqësonte lavdinë e Zotit që mbushte Tendën e Shenjtë (Dal. 40,34-38). Sidoqoftë, numrat nuk thonë asgjë për lavdinë, por interesohet për faktin se reja e çoi Izraelin përpara. Pasazhi përsërit që Izraeli u nis dhe fushoi me urdhër të Zotit, i cili u sinjalizua nga lëvizja e resë. Ekziston gjithashtu një zhvillim i mendimit përmes përsëritjes, reja ishte atje që nga fillimi (15); u duk si zjarr natën (16); e udhëhoqi Izraelin (17-18); koha e kaluar në vendet e kampit ndryshonte nga disa ditë në një vit të tërë, duke parashikuar që Izraeli do të kalonte një periudhë të gjatë në shkretëtirë (19-22); dhe teksti përfundon duke theksuar se si Izraeli ndoqi urdhrin e Zotit (23). Re u shfaq më vonë kur Solomoni i kushtoi tempullit (I Mbr. 8,10-12). Krishti Jezus hyri në re në malin e shpërfytyrimit (Lk. 9,34) dhe përsëri në ngjitjen e tij (Veprat 1,9). Imazhet e resë së pranisë së Zotit dhe tempullit janë bashkuar në personin e Krishtit. Ai është tempulli (Zbul. 21,22) dhe tek ai banon plotësia e lavdisë së Zotit (Gjn. 17,21; Kol. 1,19). Përmes pranisë së Shpirtit të Shenjtë, besimtarët bëhen gurë të gjallë në tempullin Gjn. 7,37-39; 1 Kor. 6,19; 1 kafshë shtëpiake 2,4-5). Kështu, Zoti e ka parë të arsyeshme të shfaqë lavdinë e tij në strukturën shpirtërore të kishës (Efes. 2,22; 3,10-11, 21).

10,1-10 **Trumbetat e argjendta**. Kjo ishte përgatitja përfundimtare për t'u nisur nga Sinai. Bori u bë prej argjendi të çekanuar. (Argjendi ishte shkrirë dhe punuar për shekuj me radhë para kësaj kohe.) Flavi Jozef i përshkruan ato si një tub i ngushtë i gjatë rreth 18 in (45 cm) i gjatë, në formë këmbane në fund, dhe ato tregohen në harkun triumfal të Titit në Romë. Ata ishin të ndryshëm nga briri i dashit të zakonshëm dhe mund të jepnin një notë më të qartë. Nota të ndryshme borive thërrisnin asamble të ndryshme (udhëheqësit, e gjithë asambleja, vendosja e fiseve) dhe ato u frynë në luftë dhe në fillim të festave të mëdha. Trumbetimet u ishin përkushtuar priftërinjve që kishin autoritet të drejtonin (ata gjithashtu drejtonin përmes

udhëzimeve). Mirëqenia e Izraelit ishte e sigurt ndërsa boria i binte thirrjes së Zotit. Kështu, boria vazhdoi të përdorej nëpër breza (2 Mbr. 11,14; Ezd. 3,10; Ps. 98,6). Thirrja për festa ishte një tingull i gëzueshëm (Ps. 98,6); kështu që ky imazh përcjell gëzimin e ringjalljes në jetën e përvetshme dhe tryezën e përgatitur në mbretërinë e Krishtit.

10,11-34 Izraeli largohet nga Sinai. Kjo është kulmi i pjesës së parë të Numrave (kap. 1 – 10). I gjithë qëllimi i përgatitjes në Sinai ishte që Zoti të ishte i pranishëm me njerëzit e tij dhe t'i çonte ata në Kanaan. Jepen informacione të reja për rendin sipas të cilit ata udhëtuan, Tenda e Shenjtë shkoi pas ndarjes së parë, jo në mes me enët e shenjta. Kjo ishte, ndoshta, një masë praktike, në mënyrë që Tenda e Shenjtë të mund të ngrihej para se enët e shenjta të mbërrinin në vendin e kampit të ri. Arka udhëhoqi (33), me Judën si fisin e parë (14) dhe Danin si rojen e pasme (25). Moisiu donte që Hobab, i biri i Reuelit, vjehrrit të tij, të udhëtonte me ta sepse e dinte terrenin e shkretë. Fjalët e Moisiut për të shpjeguan se çfarë po bënte Izraeli, arsyeja e udhëtimit të tyre qëndronte në premtimin që i kishin dhënë Abrahamit dhe qëllimi i tyre ishte toka e premtuar.

10,35-36 Përfundim. Fjalët e Moisiut shprehin dy tema kryesore biblike, fitorja e rojes (25). Moisiu donte që Hobab, i biri i Reuelit, vjehrrit të tij, të udhëtonte me ta sepse e dinte terrenin e shkretë. Fjalët e Moisiut për të shpjeguan se çfarë po bënte Izraeli, arsyeja e udhëtimit të tyre qëndronte në premtimin që i kishin dhënë Abrahamit dhe qëllimi i tyre ishte toka e premtuar.

10,35-36 Përfundim. Fjalët e Moisiut shprehin dy tema kryesore biblike, fitorja e Zotit mbi armiqtë e tij; dhe prania e qëndrueshme e Zotit me popullin e tij. Këto u shfaqën ndërsa arka po vinte dhe ndërsa ajo u ndal përsëri në qendër të kampit. Meqenëse kjo ishte kulmi suprem i gati një viti

përgatitja (Dal. 19,1), duhet t'i kushtojmë vëmendje të kujdesshme.

Bibla shpesh flet për triumfin e Zotit mbi armiqtë e tij. Në Eden, u premtua që gjarpri, armiku vdekjeprurës i njeriut, do të mposhtet (Zan. 3,15). Babilonia (e cila është e njëjtë me Babelin) u bë 'kryeqyteti' i armiqve të Zotit dhe kulla e Babelit ishte një simbol i rebelimit të bashkuar kundër Më të Lartit (Zan. 11,1-9). Më vonë, Babilonia ishte vendi ku populli i Zotit u mbajt rob. Ishte armiku i tyre i urryer (Ps. 137) dhe ishte i destinuar për shkatërrim (Isaia 13 – 14).

Zoti është betuar se çdo gju do të përkulet para tij (Isaia 45,23). Kjo do të përfshijë të gjithë armiqtë, të cilët do të ndjehen të frikësuar në vend se të përulen me adhurim, por, megjithatë, ata do të përkulen në gju. Shkatërrimi i mbretërisë së kësaj bote u përcaktua në këshillën e përjetshme të Zotit Triun, e cila ndodhi para krijimit. Pastaj, u shugurua rrjedha e historisë, e cila përfshinte luftën shpirtërore në qiell. Me anë të këtij plani, Zoti do të përlëvdohet dhe do të tregohet se është mbi të gjitha, sundimtari i plotfuqishëm i universit. Ati do ta lartësojë Birin dhe do t'i japë emrin më të lartë dhe Biri do ta nderojë Atin. Qëllimi është që Zoti do të shihet se do të mbretërojë drejtpërdrejt mbi të gjithë, kështu që nuk do të ketë më nevojë për një ndërmjetës .. Ky plan përfshinte krijimin, rënien dhe shpengimin e njeriut. Ai nuk u zbulua në fillim, por po shpaloset ngadalë përmes besëlidhjeve historike dhe gjatë rrjedhës së historisë shpenguese. Do të shihet plotësisht në fund të epokës, kur çdo krijesë do të admirojë thellësitë e mençurisë dhe mëshirës së Zotit.

Tema e dytë në fjalët e Moisiut është ajo e mëshirës dhe hirit suprem, Zoti banon në mijëra të panumërt të Izraelit. Kjo është shoqëria që shenjtorët në çdo epokë kanë dëshiruar. Kjo është mbretëria e Zotit. Warfield shkruan se “vendosja dhe zhvillimi i mbretërisë së Zotit ... mund të quhet kryefjala e Dhjatës së Vjetër”. Kështu, fjalët përfundimtare të pjesës së parë të Numrave na tërheqin në zemër të mesazhit të Biblës. Pjesa e dytë dhe e tretë kanë të bëjnë kryesisht me të njëjtën temë kryesore, hyrjen e popullit të Zotit në tokën e premtuar.

11,1 – 25,18 **Udhëtim në tokën e premtuar**

Seksioni i mesëm i librit (kap. 11 – 25) përfshin udhëtimin nga Sinai në kufirin e Kanaanit, dështimin e Izraelit për të marrë tokën dhe vitet e endjes në shkretëtirë. Së pari, ne lexojmë për rebelimin e Izraelit (kap. 1 I – 19); atëherë lëvizim drejtpërdrejt në fund të periudhës, kur Izraeli po i afrohet përsëri Kanaanit, së shpejti për ta zotëruar atë (kap. 20 – 25). Kjo pjesë e mesme është në kontrast të fortë me pjesën e parë. Ne kalojmë nga fjala e Zotit që i përgatit njerëzit, te fjalët e tyre të ankesave dhe refuzimi i tyre për të besuar dhe për të hyrë në tokë.

11,1 – 12,16 **Ankesa**

Vargu hapës është shumë dramatik nëse lexohet me atë që vjen menjëherë para (10,35-36). Moisiu sapo e kishte thirrur Zotin që të mposhte armiqtë e tij dhe të qëndronte me popullin e tij, dhe pa interval, ne lexojmë, Tani njerëzit u ankuan për vështirësitë e tyre (hebr. “Të liga”) në dëgjimin e “Zotit” (1). Kontrasti me gjithë të mirat që sapo u ishin bërë atyre është i zyrtë. Formulimi në hebraisht është një kontrast i qëllimshëm, ata u ankuan “për të keqen” kur kishin marrë të mirën. Një temë e spikatur e kap. 11-25 është “ankuar”. Teksti hebraik përdor disa terma; por Septuaginta Greke përdor një, gonguzo (që NIV përkthehet “ankohen”), një term i përdorur në mënyrë të konsiderueshme nga John dhe Paul (shih në 11,4-15).

11,1-3 Ankimi i parë në Tabera. Modeli i ankimit në të ardhmen është vendosur në këtë llogari të parë të shkurtër, njerëzit ankohen; Zoti dëgjon dhe zemërimi i tij provokohet; Moisiu ndërhyr dhe gjykimi ndërpritet. Moisiu shpesh hidhet si ndërmjetësues për ta (siç bëri në Horeb, në mëkatin e kalit të artë +; Dal. 32). Dënimi na kujton se Zoti ynë është një zjarr që konsumon. Zjarri shpesh simbolizon praninë dhe veprimtarinë e Zotit (shih Zan. 15,17-18, kur pishtari flakërues kaloi midis copave të kafshëve; Dal. 3, në krushkat që digjen. Heb. 12,29). Izraelitët tashmë e kishin mësuar këtë në një mënyrë të

kushtueshme, në vdekjen e dy djemve të Aharonit, Nadab dhe Abihu (Lv. 10).

11,4-15 Një ankesë e dytë. Hebrejve sepse rabble jep idenë e një mbledhjeje të përgjithshme, dhe Gk. përkthimi (epimiktos) mbart kuptimin e një populli të përzier. Ndoshta u referohet adhuruesve johebrej. Prandaj_ teksti shton se izraelitët filluan me postë. Këtu është një mësim objekt që njerëzit e Zotit mund të ndikohen nga ata përreth tyre dhe të çohen në mëkat. Fjalët e tyre tregojnë se ata e kanë përçmuar Zotin, “Po të kisha mish për të ngrënë!” (lit. “Kush do të na bëjë të hamë mish?”). Papritmas teksti lexohet si një menu – peshk, tranguj, pjepra (5) – ndërsa izraelitët krahasojnë manën e siguruar nga Zoti me shumëllojshmërinë e ushqimit të disponueshëm në Egjipt. Ata kishin harruar që ishin çliruar nga furra e hekurt dhe ata përçmonin mirësinë e dërguar nga qielli të Zotit. Ps. 78 përshkruan mëkatet e Izraelit gjerësisht (krhs. Dal. 16,3); ata nuk kishin besim, harruan atë që kishte bërë Zoti dhe e gënjyen Zotin (Ps 78,22, 32, 36, 42). Thelbi i çështjes është mosbesimi dhe harresa, duke çuar në pakënaqësi dhe ankesa. Numrat japin një pamje të saktë të sjelljes së tyre. Ata shkuan në shtëpitë e tyre dhe ata i përhapën ankesat e tyre në familjet e tyre (10), e cila ishte plotësisht shkatërruese. Duke nxitur pakënaqësinë në familjet e tyre, ata po i çonin drejt vdekjes. Ne mund të vërejmë se fjala “ankim” nuk është shumë e zakonshme në DhR, por Gjoni zgjodhi ta përdorë atë për një situatë specifike – kur Krishti u thotë Judenjve se ai është buka e jetës që zbriti nga qielli, shumë më e lartë se mana (Gjn. 6,35, 41-61). Duke “murmuritur për të” këta hebrej po përsërisnin mëkatet e paraardhësve të tyre të regjistruar në Numrat – dhe shkaku ishte i njëjti, mosbesimi Un. 6,64). Këta shembuj janë paralajmërime për kishën sot (1 Kor. 10,10-11). Një murmuritje e tillë mund të çojë në një rënie, dhe gjithashtu mund të shkatërrojë besimin e të tjerëve. Ndoshta shumë të rinj e kanë braktisur kishën, madje në fund të fundit janë zhdukur, sepse dëgjuan ankesa në shtëpinë e tyre. Është një fakt që të folurit e keq shkatërrojnë ata që e

dëgjojnë atë. Numrat tani tregojnë barrën që Moisiu ndjeu (11), që Izraeli ishte si një fëmijë i cili duhet të ushqehet me gji.

11,16-35 **Emërimi i pleqve dhe sigurimi i mishit.** Problemi u prit me një përgjigje të dyfishtë. Së pari, shtatëdhjetë pleq u caktuan për të ndihmuar Moisiun. Jethro e kishte parë tashmë që Moisiu kishte nevojë për ndihmë dhe ishin zgjedhur gjykatësit (Dal. 18,13-26). Tani shtatëdhjetë pleq u krijuan si një këshill qeverisës. Këta pleq mund të kenë qenë ata që u ngjitën në malin Sinai me Moisiun, d.m.th. burrat kryesorë të popullit (Dal. 24,9-11). Më vonë në histori gjejmë organe të ngjashme drejtuese, p.sh. Sinedri, i përmendur në ungjij. Në mënyrë të ngjashme, kisha e krishterë shpejt thirri këshillat për të adresuar çështje që kishin të bënin me kishën mbarëbotërore (duke filluar nga Veprat 15). Kështu, Izraeli drejtohej nga pleqtë që nga kohërat e hershme. Ishte ndoshta një zhvillim i natyrshëm në një shoqëri në të cilën babai ishte kryefamiljari dhe shtëpia e tij përfshinte shërbyes si dhe fëmijë. Sundimi i pleqve vazhdoi gjatë periudhës DhV (shih Ru. 4,2; Pr. 31,23); u gjet në mesin e hebrenjve në kohën e Krishtit (Mt. 16,21; Lk.7,3); u miratua si model për kishat lokale nga apostujt (Veprat 20,17; 1 Tim. 4,14; 5,17; Tit. 1,5; Jak. 5,14; 1 Pjet. 5,1); dhe, me sa duket, do të mbetet në fund të epokës (Zbul. 4,4; 19,4). Këta njerëz u zgjodhën në kohën e Moisiut për të vepruar me Moisiun si barinj të Zotit. DhR i quan pleqtë barinj, të cilët i shërbejnë kryepariut (1 Pjet. 5,1-4) dhe duhet t'i japin llogari atij (Heb. 13,17), Për këtë arsye ata duhet t'u binden. Pleqve u ishte dhënë për të siguruar që Moisiu nuk e mbajti barrën me një dorë, dhe kjo duket se është një model i ndjekur nga brezat e mëvonshëm, kështu që në DhR, duket e natyrshme të mendosh për kisha të drejtuar nga një trup pleqsh (ose mbikëqyrës; Phil. I, 1 Zoti e vendosi Shpirtin e tij mbi pleqtë që do të ndihmonin Moisiun (24-30) Shenja e ardhjes së Shpirtit ishte profecia, si në raste të tjera (1 Sa. 10,6-13; Joel 2,28; Veprat 2, 4; 1 Kor. 12,10). Gjatë gjithë Biblës, udhëheqësit e popullit të Perëndisë u mundësuan të

funksiononin vetëm nga Shpirti i Shenjtë. Gjykatësit, Sauli, Davidi, profetët, apostujt dhe pleqtë e kishës në Efes janë të gjithë shembuj.

Përveç që i dha Moisiut pleqtë shpirtërorë, Zoti u mor me anën tjetër të problemit, me ankesat e njerëzve. Me sa duket, dukej e pamundur të gjente në shkretëtirë mish të mjaftueshëm për të kënaqur dëshirën e njerëzve. (Kishte 600,000 burra në këmbë; 11,21-22. Këtu është konfirmimi se numri i madh i regjistruar në regjistrim synon të merret fjalë për fjalë; shih në 1,17-46). Reagimi i Moisiut është i ngjashëm me dishepujt 'gjatë ushqyerjes së pesë mijë Gjn. 6,7) Kurdoherë që gjërat janë të pamundura për njerëzit, Shkrimi jep të njëjtën përgjigje, krahu i Zotit nuk shkurtohet! (Zan. 18,14; Isaia 50,2; 59,1; Je. 32,17, 27). Asgjë nuk është e pamundur për Zotin. Fuqia e plotfuqishme e sunduesit sovran të qiellit dhe tokës ka qenë gjithmonë një strehë për ata që besojnë tek ai (shih Dn. 1 – 6). Zoti do të tregojë fuqinë e tij për të konfirmuar fjalën e tij (23). Sigurimi i thëllëzave është një shembull i kontrollit të Zotit mbi krijimin e tij. Këta zogj i përkasin familjes së fazanëve dhe thëllëzave. Ata dimërojnë në Afrikë dhe migrojnë drejt veriut, zakonisht në Mars ose Prill. Në atë vit, ata u morën me sasi të mëdha nga Izraeli nga një erë. Sidoqoftë, me këtë përgjigje erdhi zemërimi. Ndërsa njerëzit hanin, ata vdiqën nga murtaja. Kështu, dy vendet e para në udhëtimin e Izraelit u quajtën Taberah ("djegia" 11,3) dhe Kibrot Hattaava ("varret e dëshirës"; 11,34). Udhëtimi po bëhej një shteg vdekjeje. Ne nuk e dimë se ku ishin këto vende, përveç që ato duhet të shtrihen diku midis malit Sinai dhe Hazerot (shih në nr. 33).

12,1-16 **Miriama dhe Aharon i kundërvihen Moisiut.** Një rebelim i tretë pasoi në Hazerot, 'vendi tjetër i kampit. Moisiu ishte martuar me një grua Cushite, ndoshta Etiopiane (në Zan. 10,6 Cush do të thotë Etiopi), dhe kjo ishte ndoshta gruaja e tij e dytë (gruaja e tij e parë ishte Cipora, një midianase; Dal. 2,16-21). Duke e bërë këtë një justifikim, Miriama dhe Aharon folën

kundër tij. Ata dëshironin barazinë me të si udhëheqës të Izraelit. Miriama duket se ka qenë fajtori kryesor dhe ajo mbajti dënimin. Mund të duket e çuditshme që ajo, duke qenë grua, duhet të kishte sfiduar autoritetin e vëllait të saj. Sidoqoftë, ajo ishte një profeteshë dhe udhëheqëse e grave izraelite (Dal. 15,20-21).

Përsëri, ne lexojmë se Zoti dëgjoi fjalët e tyre armiqësore. Përgjigja e tij ishte për të konfirmuar zgjedhjen e tij të Moisiut (6-8) dhe më pas për të gjykuar Miriam dhe Aharon (9-10). Ka shumë paralele midis rebelimit të Miriamit dhe dëshirës së Izraelit për mish (kap. 11,4-35). Në të dy rastet, masa e Zotit (mana; udhëheqja e Moisiut) u refuzua, dhe si përgjigje, Zoti konfirmoi pozicionin e Moisiut (duke i dhënë pleq dhe me fjalën e tij) dhe gjykimi ra (murtaja; lebra e Miriamit). Autori komenton për përlësinë e Moisiut (3). Përlësia e vërtetë konsiston në një angazhim për t'iu bindur vullnetit të Zotit deri në vetëmohim. Një vetëmohim i tillë mund ta lërë një njeri të pambrojtur dhe të detyruar të hedhë veten te Zoti për ta mbrojtur dhe mbështetur atë. Më tej, ndërsa përpiqet t'i shërbejë Zotit, ai zbulon dobësitë dhe dështimet e tij, dhe në atë mënyrë arrin një pamje të duhur të vetvetes. Përlësia nuk është një cilësi negative (zhvlerësimi i vetvetes) por një angazhim pozitiv ndaj shërbimit, i ilustruar në mënyrë supreme në Krishtin (Filip. 2,3-8). Moisiu tregoi përlësi kur vazhdoi ta çonte Izraelin nëpër shkretëtirë për dyzet vjet, edhe pse ishte një barrë. Ai nuk mbrojt veten, por iu kthye Zotit, i cili mbron dhe ndihmon të përlurit (Psal. 147,6; 149,4; Mt. 5,5; 1 Pjet. 5,6). Me këtë rast, Zoti la Miriamin dhe Aharonin pa dyshim ndërsa mbështeti shërbëtorin e tij Moisiun. Kështu, Numbers regjistron tre 'ankesa' para se Izraeli të ishte në gjysmë të rrugës për në Kanaan. 13,1 – 14,45 Izraeli refuzon tokën e premtuar.

Shkretëtira e Paranit shtrihej në jug të Kanaanit dhe që këtej spiunët mund të kontrollonin vendin. Udhëtimi kishte qenë një shteg ankimesh, por kur spiunët u kthyen, rebelimi i Izraelit ishte një katastrofë e fundit.

13,1-16 **Zbuluesit**. Teksti fillon me fjalën e Zotit. Komanda për të spiunuar tokën përfshinte një kujtesë se ai po u jepte atyre

tokën dhe koha ishte afër. Secili fis përfaqësohej nga një udhëheqës. Këta ishin ndryshe nga ata që kryen regjistrimin dhe sollën oferta kur Shenjta ishte e përkushtuar. Ata ishin ndoshta më të rinj.

Për shembull, Joshua, i cili ishte pranë tyre, ishte shërbëtori i Moisiut dhe një i ri (Dal. 33,11; Nr. 11,28). Moisiu ndryshoi emrin e tij nga Hoshea në Joshua, një ndryshim kuptimi nga “ai shpëton” në “Zoti shpëton” (16). Ky është ndoshta emri i parë izraelit në të cilin është përdorur emri i Zotit. Forma e saj greke është Jezusi.

13,17-25 **Dyzet ditë eksplorimi**. Spiunët u dërguan për të eksploruar dy rajonet e Kanaanit, Negev në jug dhe kodrat në veri (17). Ata udhëtuan deri në kufirin e saj verior, duke mbuluar tokën për të cilën flitej në premtimin e Zotit (21). Se ishte sezoni për rrushin e parë të pjekur (dmth. Fundi i korrikut) tregon se ishte rreth dy muaj pas largimit nga Sinai. Spiunët udhëtuan rreth 250 milje (400 km) në veri dhe nuk u kthyen deri në mes të shtatorit. Ata vizituan Hebronin (22), ku u varrosën patriarkët (Zan. 23,17-20; 49,29-33; 50,13). Numrat na tregojnë se Hebron u ndërtua shtatë vjet para Zoan (Tanis ose Avaris), i cili ishte kryeqyteti i Hyksosve në Egjipt, ndërtuar shek. 1700 p.e.s. (22). Ndoshta autori i Numrave dinte për ndërtimin e Egjiptit në Zoan sepse Izraeli ishte përfshirë. Hebroni ishte një kujtesë e fuqishme e premtimit të Zotit. Por këtu, në zemër të qëllimit të Izraelit, ishin Anakimët, luftëtarë të njohur (Lp. 9,2). Ata madje përmenden në tekstet egjiptiane të 1800 – 1700 para Krishtit. Kalebi përfundimisht i mundi Jos. 15,14; Gjç 1,10).

13,26-33 **Një raport i lig**. Fjalët e hapjes së spiunëve i heqin ato. Toka në të cilën ju na dërguat nuk ka përmendur që Zoti i kishte dërguar ata dhe asnjë njohje të premtimit të tij (krhs. 10,29). Ata treguan frutin e pasur dhe konfirmuan se toka rrjedh me qumësht dhe mjaltë. (Ky përshkrim i frytshmërisë është përdorur për rajonin e Galilesë në Historinë Egjiptiane të

Sinuhe.) Kjo konfirmoi formulimin e saktë të premtimit të Zotit për tokën (Dal. 3,8, 17). Sidoqoftë, spiunët u përqëndruan në qytetet e fortifikuara dhe banorët e tyre të fuqishëm, disa prej të cilëve ishin si gjigandë dhe deklaruan se pushtimi ishte i pamundur. Kalebit iu desh të heshtte njerëzit (30). Më vonë mësojmë se Joshua ishte në krah të tij (14,6). Populli tashmë kishte filluar të ankohej përsëri. Është një ironi tragjike që spiunët po flisnin për vetë kombet e përmendura tashmë në premtimin e Zotit për Abrahamin (Zan. 15,18). Perëndia tashmë kishte treguar që Amorejtë po “mbushnin” paudhësinë e tyre dhe po rezervoheshin për gjykimin e tij, të cilin Izraeli do të ekzekutonte (Zan. 15; 16).

14,1-10 **Populli rebelohet.** Izraelitët u ankuan (d.m.th. u ankuan) dhe kjo nuk ishte asgjë më pak se rebelimi (9). Natyra e mëkatit të tyre plotësohet përmes këtij kapitulli, duke u ankuar kundër Zotit (27, 29, 36); refuzimi i tokës, që do të thotë refuzim i besëlidhjes (31); dhe largimi nga Zoti (43). Ata vunë në dyshim qëllimin e Zotit (3) dhe e hodhën poshtë Moisiun (4). Vini re se u plotësohet dëshira e tyre marrëzore që ata të vdesin në shkretëtirë (2) (28). Kjo na kujton paralajmërimin e mëvonshëm se burrat do të duhet të japin llogari për çdo fjalë të shkujdesur që flasin (Mt. 12,36-37). Joshua dhe Kalebi ishin mjaft mendjemprehtë për të kuptuar madhështinë e mëkatit të Izraelit; ata i shqyen rrobat e tyre si shenjë e hidhërimit dhe zemërimit të tyre. Është sikur po vajtonin për të vdekurit. Ata riafirmuan bindjen e tyre se Zoti do të bënte atë që kishte premtuar dhe do t'i çonte në tokë (8).

14,11-25 **Mëshira dhe gjykimi i Zotit.** Fjala e Zotit fillon me një analizë të saktë të mëkatit të Izraelit – është mosbesim. Ata nuk pranuan të besonin në Zot dhe e trajtuan me përbuzje (11). “Kushdo që nuk beson se Zoti e ka bërë atë të jetë gënjeshtar” (1 në. 5,10). Faji i vërtetë i Izraelit ishte të mendonte se Zoti nuk ishte në gjendje ta mbante fjalën e tij. Besimi është në thelb siguria se Zoti do të përmbushë atë që ka thënë. Mosbesimi i

Izraelit në këtë moment është në kontrast me besimin e paraardhësit të tyre Abrahamit (Zan. 15,6). Përgjigja e Zotit është e dyfishtë, Nw thotë: “Unë do t’i godas me një murtajë dhe do t’i shkatërrojë”. Shkatërrimi do të thotë “mos trashëgimi”, d.m.th. ata nuk do të merrnin trashëgiminë e tokës. Moisiu ndërmjetësoi në bazë të besëlidhjes (16) dhe mëshirës së Zotit (18-19). Ai kishte qëndruar në të njëjtën tokë kur Izraeli bëri viçin e artë në Horeb (Dal. 32,11-14). Lutja e vërtetë është e këtij karakteri, qëndron në premtimet e Zotit dhe kërkon që Zoti të përmbushë fjalën e tij. Kjo është ajo që nënkuptohet me lutjen e besimit; është bërë sipas vullnetit të tij (1 in. 5,14). Lavdia e Zotit në të gjithë tokën është e lidhur me besëlidhjen e tij dhe përmbushjen e saj. Përgjigja e Zotit ndaj Moisiut na mëson shumë rreth zemrës së teologjisë biblike. Së pari, ekziston falja, për shkak të së cilës Zoti do të vazhdojë me Izraelin si popullin e tij dhe do ta realizojë premtimin e tij me brezin e ri (24). Së dyti, ekziston gjykimi. Falja nuk është kurrë arbitrare dhe as në kurriz të lavdisë së Zotit. Betimi i tij (21-25) tregon se lavdia e tij është shqetësimi kryesor i tij. Prandaj, ata që e kanë përçmuar nuk do ta shohin kurrë tokën. Të nesërmen, atyre iu desh të ktheheshin në rrugën e tyre, prapa drejt Detit të Kuq. Ky ishte një përmbysje e menjëhershme e progresit të bërë.

14,26-38 **Vdekja në shkretëtirë**. Një betim i dytë pasoi të parin (28). Të gjithë ata që ishin në Sinai dhe ishin ankuar kundër Zotit do të vdisnin në shkretëtirë, siç kishin dashur. Fëmijët e tyre duhet të durojnë shkretëtirën për dyzet vjet. Ne shohim këtu një rast të mëkateve të prindërve që vizitohen tek fëmijët e tyre. Do të kalonin dyzet vjet para se të hynin në tokë. Gjatë gjithë këtij kapitulli ka një referim të vazhdueshëm të qëllimi i besëlidhjes, i cili u konfirmohet fëmijëve (31), sepse Zoti do t’u jepte atyre tokën. Më në fund, asambleja që komplotoi kundër Zotit tani do të përjetonte kundërshtimin e tij (34). Ndëshkimi erdhi shpejt dhe murtaja vrau dhjetë spiunët që i kishin sjellë Izraelit një raport të keq.

14,39-45 **Disa supozojnë të hyjnë në tokë**. Kishte edhe një mësim tjetër për të mësuar. Njerëzit e kuptuan gabimin e tyre shumë vonë. Ata më pas dëshironin të rikuperonin pozicionin dhe të vazhdonin të sulmonin tokën. Së pari, ky është një rast kur pendimi erdhi shumë vonë. Kujton Esaun që qau pasi kishte shitur të drejtën e parëlindjes dhe kishte humbur bekimin. Ishte tepër vonë atëherë (Heb. 12,17). Së dyti, ata po e përçmonin përsëri fjalën e Zotit. Ai i kishte urdhëruar ata që të ktheheshin në shkretëtirë (25). Prandaj, kur thev hyri në Kanaan, ata shkuan vetëm, dhe Zoti nuk ishte me ta, arka nuk u largua nga kampi (42, 44). Vetë fjalët e tyre “Ne do të ngjitemi në vendin që Zoti tha” (40) tregojnë mungesën e besimit të tyre, duke mos i referuar betimit të bërë patriarkapit. Teksti thotë se ata u rrahën përsëri deri në Hormah në Negev (vendndodhja e tij e saktë është çështje diskutimi). Emri i tij është i lidhur me Heb. fjala herem (“kushtuar shkatërrimit”) një përfundim i përshtatshëm për këtë episod të tmerrshëm. (Shih tek “Apostazia” në Hyrje.)

15.1-41 **Qengji për tokën, flijimi dhe falje**

Ne i kthehemi fjalës së Zotit pas shkatërrimit të rebelëve. Menjëherë ka rehati. Megjithëse betimi i Zotit i kishte mbyllur derën Kanaanit për dyzet vjet, premtimi se Izraeli do të jetonte në Kanaan u konfirmua, pasi të hyni në tokën që po ju jap ... (2). Kështu, ligjet që vijojnë janë të lidhura me atë që sapo ka ndodhur,

15,1-21 **Blatimi nga toka**. Të gjitha blatimet e bëra me zjarr mbi altar do të shoqëroheshin me miell të hollë të përzier me vaj dhe verë të dendur. Sasitë përcaktohen për kafshë të ndryshme. Një efa ishte rreth 5 tëmth. (22 1.) dhe një hin ishte rreth 6 pt (3.6 1.). Ka një siguri të jashtëzakonshme në këtë ligj. Në mënyrë të përsëritur ai flet për një aromë të këndshme për Zotin, duke nënkuptuar se ai do ta pranonte Izraelin përsëri. Të tre elementët, mielli, vaji dhe vera, ishin prodhimet kryesore

bujqësore të Kanaanit. Në të vërtetë, meqë spiunët sapo kishin vizituar tokën dhe tani ishte rreth mesit të shtatorit, Izraeli ndoshta e dinte që banorët në atë kohë mblidhnin korrjen e ullirit, nga e cila do të merrej vaji një ditë. Ekziston një parim mirënjohjeje në këtë ligj. Izraeli duhet t'i kthehet Zotit një ofertë nga toka që ai u kishte dhënë në radhë të parë. E tillë është fryma e ligjit, e kundërta e ankesave dhe ankesave.

Pjesa e fundit e ligjit është gjithashtu e jashtëzakonshme (13-16). Kjo na kujton se komuniteti përfshinte të huaj (alienë) dhe u bën vend atyre që të kushtojnë fljime me izraelitët. Ata gjithashtu duhet të respektojnë të njëjtat statute dhe ligje. Kjo pasqyron qëllimin e besëlidhjes së Zotit me Abrahamin, që kombet do të bekoheshin përmes pasardhësve të tij (Zan. 12,3; 17,12). Prandaj, në një numër pikash, ligji përqafon të huajin dhe në këtë mënyrë respekton premtimet e Zotit. Pasi e tha këtë, Zoti e urdhëroi Izraelin të sillte një blatim nga e para e grurit të korrur (17-21). Kjo çon në shtëpi parimin që njerëzit e Perëndisë duhet t'i kushtojnë atij së pari, para se të kënaqin dëshirat e tyre. Këto praktika duhej të qëndronin midis njerëzve të Zotit (15, 21).

15,22-31 **Gabimet dhe mëkati i qëllimshëm.**

Ligjet e mësipërme konfirmojnë premtimin e Zotit për Kanaanin, ndërsa kjo pjesë adreson pengesën e mëkatit. Ekziston një dallim thelbësor midis dështimit (gabimit) të paqëllimtë dhe mëkatit sfidues ('mëkatimi me dorë të lartë' është idioma hebraike). Dështimi i paqëllimtë është mëkati i kryer pa e kuptuar atë; është bërë "larg syve" (24) nga komuniteti në tërësi ose nga një individ në mesin e tyre (27). Për çdo mëkat të tillë, falja ishte në dispozicion, dhe përsëri kjo vlente edhe për të huajin. Falja zbatohet atje ku mëkati nuk ishte i qëllimshëm. Asnjë falje nuk ishte e mundur për asnjë person që mëkatoi në mënyrë fyese (30-31).

Dallimi që përmbahet këtu përshkon Shkrimet. Blasfemia kundër Shpirtit të Shenjtë nuk mund të falet në epokën ose përjetësinë e tanishme (Mt. 12,22-32). Ky mëkat përfshin

refuzimin e dëshmisë së Shpirtit për Krishtin. Në të vërtetë, Krishti Jezus paralajmëroi Judenjtë që nuk besuan në të se faji i tyre mbeti sepse ata pretenduan se kishin njohuri (Gjn. 9,39-41). Mëkati i tyre ishte mosbesimi, një refuzim për të besuar në Birin e Zotit. Paralajmërimet të mëtejshme rreth pamundësisë për t'u rivendosur gjenden në Hebrej (Heb. 6,4-8) dhe Gjoni na ndalon të lutemi për një mëkat të tillë, i cili 'çon në vdekje' (1 Gjn. 5,13-17). E gjithë kjo temë është e një rëndësie jetësore për njerëzit e Zotit në çdo epokë. Na nxit të rritemi në besim, të 'shtrembërojmë natyrën e vjetër' me shpirtin e saj murmuritës dhe mosbesim.

15,32-36 **Shkelësi i Shabatit**. Ky rekord është vendosur këtu si një shembull i mëkatit sfidues. Nuk përcakton që shkelësi e theu të shtunën qëllimisht, por është e pamundur të mendosh ndryshe pasi i gjithë komuniteti po pushonte. Ai duhet ta ketë njohur ligjin e Sabatit dhe sjellja e çdo personi tjetër ishte me siguri dëshmi e mjaftueshme. Dënimi ishte vdekje e sigurt (35). Ekzekutimi u krye jashtë kampit. Asambleja e nxori jashtë, ndoshta një demonstrim simbolik i largimit të tij nga Izraeli (i shkëputur nga populli i tij).

15,37-41 **Kindet e kaltër**. Këto ishin një kujtesë për të mbajtur urdhërimet. Duket se ato ishin veshur në të katër cepat e mantelit (Lp. 22,12). Ngjyra blu u zgjodh përsëri. Perdja e Tendës së Shenjtë që fshehte arkën e besëlidhjes ishte blu dhe kjo mund të ketë qenë arsyeja pse kordoni duhej të ishte blu.

Ekziston një skenë interesante në jetën e mbretit David të lidhur me ata të bllokuar nga Sauli në shpellat e Engedi, Davidi vjedhurazi preu cepin e mantelit të Saulit (1 Sa. 24,1-15). Davidi e bëri këtë për të provuar se nuk po kërkonte ta vriste Saulin. Vendimi i tij për të prerë cepin e rrobës mund të ketë qenë simbolik. Disa sugjerojnë se kjo ishte një shenjë e heqjes së mbretërisë. Nëse xhufka blu varej nga cepi i mantelit të Saulit, mund të ketë qenë një mënyrë për t'i thënë Saulit se, në

përpjekje për të vrarë Davidin, ai kishte braktisur ligjin e Zotit. Veshja e xhufkave ose thekëve u bë një tipar i përhershëm i jetës hebreje, dhe farisenjve u pëlqente të bënin skajet e tyre të gjata si një shfaqje devotshmërie dhe për të fituar lavdërimin e njerëzve (Mt. 23,5).

Fjalët përfundimtare paraqesin një kujtesë të qëllimit themelor të ligjit, ai u dha sepse Zoti ishte Perëndia i Izraelit dhe në mënyrë që ata të mund të ishin me të vërtetë populli i tij (41).

16.1 – 17,13 **Rebelimi i Korahut dhe priftëria e Aharonit konfirmohet**

Teksti nuk tregon kur ose ku ndodhi kjo rebelim. Sidoqoftë, ka indikacione se rebelët ishin të pakënaqur sepse Moisiu nuk i kishte sjellë në Kanaan (14). Prandaj, kjo kundërshtim i ri ndaj Moisiut dhe Aharonit mund të ketë lindur shumë shpejt pas dështimit për të hyrë në Kanaan. Interesi kryesor në kap. 16 – 19 është priftëria e lartë e Aharon.

16,1-15 **Kryengritja kundër Moisiut dhe Aharonit.**

Rebelët drejtoheshin nga burra me pozitë të lartë. Korah ishte një levit i fisit Kohatite, që kujdesej për arkën dhe enët e shenjtërores. Rubeniti me të gjithashtu i përkiste një familje fisnike. Atyre iu bashkuan 250 kryetarë të komunitetit, të cilët ishin thirrur në këshill dhe ishin të njohur në mesin e njerëzve. Ankesa e tyre ishte kundër hierarkisë; ata po pretendonin status të barabartë me Moisiun dhe Aharonin. Kjo, pra, ishte një sfidë ndaj rendit të vendosur nga Zoti në Sinai (kap. 3 – 4). Edhe ata po kërkonin priftërinë (10). Fjalët e Moisiut, ju dhe të gjithë pasuesit tuaj janë bashkuar (11), përmbajnë një lojë me fjalët. ‘Lidhur së bashku ‘është një fjalë hebraike e lidhur me emrin Levi. Ata kundërshtuan premtimet e besëlidhjes së Zotit në një mënyrë të dyfishtë (13-14), ata e përshkruan Egjiptin si vendin që rrjedh qumësht dhe mjaltë (një përshkrim që Zoti i kishte dhënë Kanaanit) dhe u ankuan që Moisiu dhe Aharoni nuk kishin arritur të sillnin ato në trashëgiminë e premtuar.

16,16-35 **Gjykimi mbi rebelët.** Zgjedhja e priftërinjve ishte vetëm për Zotin. Sjellja e temjanit simbolizon ardhjen në praninë e Zotit për miratimin e tij. Shkrimet i krahasojnë lutjet e shenjtoreve me temjanin (Ps. 141,2; Zbul. 8,3). Kur u vendos Tenda e Shenjtë, Nadab dhe Abihu, dy bijtë e Aharonit kushtuan temjan të pa komanduar nga Perëndia. Ata nuk u pranuan dhe ata vdiqën (Lv. 10). Prandaj, Korah dhe pasuesit e tij duhet ta kenë kuptuar seriozitetin e situatës ndërsa afroheshin me temjanicat e tyre. Rreziku i tyre u bë shumë i qartë kur lavdia e Zotit u shfaq në derën e tendës, një paralajmërim ogurzi i gjykimit ((f 12,5; 14,10).

Zoti nuk e pranoi partinë e Korahut. Ai iu drejtua vetëm Moisiut dhe Aharonit. Na tregohet më vonë në procesverbal se pleqtë po qëndronin me Moisiun (25). Asambleja u urdhërua të ndahej nga ‘çadrat’ e rebelëve ose do të hiqesh për shkak të mëkateve të tyre (26). Sidoqoftë, kur erdhi gjykimi, u bë e qartë se vetëm ndarja nuk ishte e mjaftueshme. Ata ikën të tmerruar (34), që i ngjan arratisjes së Lotit nga shkatërrimi i Sodomës dhe Gomorës (Zan. 19,17).

Gjykimi për Korah dhe bandën e tij të pasuesve ishte i menjëhershëm. Rrëfimi i autorit për vdekjet e tyre nxjerr në pah se ata ishin të humbur shpirtërisht. Sheoli i përpiu të gjallë. *Sheoli* (“varri”) shihej si vendbanimi i të vdekurve nën tokë. Pasuritë e tyre u zhdukën bashkë me ta, ashtu siç i ndodhi Akanit kur ai mori plaçkën e Jerikos kushtuar shkatërrimit (Jos. 7). Më në fund, teksti përmbledh se ata u zhdukën nga mesi i komunitetit, duke nënkuptuar se ata kishin humbur vendin e tyre në mesin e popullit të Zotit (33). 250 mbështetësit vdiqën siç kishin Nadab dhe Abihu. Disa studiues mendojnë se ndarja e tokës ishte një fenomen natyror, duke treguar kushtet në pjesë të shkretëtirës që do ta bënin të mundur këtë. Shpjegime të tilla, pavarësisht nga përmbajtja e tyre, nuk duhet ta fshehin kurrë të vërtetën që Zoti i kishte gjykuar armiqtë e shërbëtorëve të tij Moisiut dhe Aharonit.

16,36-40 **Bronz që vesh altarin**. Vëmendja tani lëviz nga Moisiu në Aharon. Nga këtu deri në fund të kap. 19, priftëria Aharonic është tema kryesore. Temjanicat u futën në një mbulesë për altarin si një kujtesë që vetëm bijtë e Aharonit duhet të digjnin temjan (shih në 3,1-4).

16,41-50 **Populli murmuris**. Të nesërmen, njerëzit treguan se zemrat e tyre ishin me Korenë. Ata flasin për partinë e tij si populli i Zotit (41). Sa shpejt e harruan gjykimin e frikshëm që kishte rënë një ditë më parë. Në të vërtetë, ishte më keq sesa harresa; ishte një refuzim për të besuar se Zoti e kishte bërë Isaia Ata fajësuan Moisiun për vrasjen e tyre. Kjo është një rast tjetër i mosbesimit të atij brezi. Si më parë, shfaqja e resë së lavdisë sinjalizoi zemërimin e afërt. Megjithëse Moisiu duket se ka ndërmjetësuar përsëri (45), ishte Aharon ai që bëri shlyerjen për të ndaluar murtajën. Kështu Aharoni po vepronte si kryepriifti i Izraelit. Fakti që murtaja ndaloi ishte një shenjë tjetër se Zoti e kishte zgjedhur atë. Ekziston një pamje e gjallë e Aharonit që qëndron midis të gjallëve dhe të vdekurve, e cila duhet të mbahet mend nga i gjithë populli i Zotit sepse Aharon paralajmëron Krishtin, i cili është kryepriifti ynë dhe qëndron midis nesh dhe vdekjes së përrjetshme. Me ndërmjetësimin dhe shlyerjen e tij ne shpëtojmë.

17,1-13 **Shenja e Zotit që konfirmon zgjedhjen e tij për Aharonin**. Mosbesimit dhe ankimit të vazhdueshëm të Izraelit iu përgjigj një shenjë. Duket se shenja nuk ishin dhënë për besimtarët, por për jobesimtarët dhe rebelët (10). Qëllimi i kësaj shenje ishte të heshtte ankesat e vazhdueshme kundër Aharon. Në të vërtetë ishte shenja e dytë, e para ishte bronzi që mbivendoste altarin, por kjo shenjë ishte për mrekulli. Të dymbëdhjetë shkopinjtë përfaqësonin dymbëdhjetë fiset (fjala hebre do të thotë “shkop, degë ose fis”). Shkopinjte u vendosën, me emrat e udhëheqësve mbi ta, përpara arkës së Dëshmisë, në praninë e Perëndisë. Shufra e Aharonit shpërtheu në jetë,

duke mbirë me sytha, lule dhe bajame. Kjo nuk nënkuptonte thjesht zgjedhjen hyjnore, por natyra e shenjës shprehte një bollëk të jetës. Mesazhi ishte – përmes shërbëtorit tim të zgjedhur do të gjesh jetën. Kjo ishte provuar tashmë kur Aharon qëndroi midis të vdekurve dhe të gjallëve (16,48). Stafi i lulëzimit u mbajt në breza (Heb. 9,4). U bë një dëshmitar që Zoti do ta konfirmonte fjalën e tij. Ndoshta kjo qëndronte në sfondin e referencave të mëvonshme për Degën e drejtë Jer. 23,5; 33,15-16; Zk 3,86,12). Kap 17 mbyllet me frikën e Izraelit se të gjithë do të vdisnin sepse nuk mund t'i afroreshin Zotit. Ky është një rrëfim, ata kanë nevojë për një ndërmjetës (si në Sinai; Dal. 20,18-21), dhe ligjet që pasojnë (kap. 18 – 19) janë një përgjigje ndaj kësaj nevoje. E njëjta gjë është e vërtetë për çdo person dhe nevoja plotësohet, në fund të fundit, vetëm në Krishtin Jezus. Kjo është bërë e qartë në Hebrenj.

Mesazhi i kap. 16 – 17 është të këmbëngulësh që priftëria e lartë e Aharonit të respektohet. Kjo është, së pari, një shprehje e shenjtërisë së Zotit – atij nuk mund t'i afrohet përveç një personi të cilin ai e ka thirrur. Së dyti, ne mësojmë se Zoti nuk do të lejojë që shërbëtorët e tij të shkarkohen; ai do t'i mbështesë ata.

18,1 – 19,22 **Detyrat e priftërinjve**

Dy kapitujt vijues janë një përgjigje ndaj pyetjes së Izraelit, “A do të vdesim të gjithë?” Përgjigjja qëndron në priftërinë, në detyrën e saj (kap. 18) dhe pastrimin e Izraelit (kap. 19).

18.1-7 **Përgjegjësia e priftërinjve dhe levitëve**. Shkalla dhe përgjegjësia kombinohen. Familja e Aharonit do të mbante faj për çdo shkelje kundër Tendës së Shenjtë dhe shërbimit të saj. Levitët u ishin dhënë priftërinjve për t'i ndihmuar ata, dhe së bashku ata do të mbanin fajin për çdo shkelje (3). Levitët thuhet se do të “bashkohen me Aharon”. Hebrenjve fjala `bashkohu `vjen nga e njëjta rrënjë si emri Levi. Zoti i kishte bërë një dhuratë Aharon. Në të njëjtën kohë, u mbajt dallimi midis priftit dhe levitit (7).

18,8-32 **Të dhjetat**. Kur Korahi, Datani dhe Abirami u përpoqën të uzurponin Moisiun, ai ishte këmbëngulës se ai nuk kishte vepruar si një diktator i vogël. Në veçanti, ai nuk u kishte marrë asgjë, as “aq sa një gomar” (16,15). Tani, Zoti urdhëroi që Aharon të kishte një pjesë të ofertave të Izraelit. Kjo ishte një dispozitë e përjetshme (19). Ky urdhërim është i drejtë dhe praktik. Është e drejtë që punëtorët duhet të marrin paga. Edhe kau nuk guxon të shushet kur shkel kokërr, i tillë është kujdesi i Zotit për krijesat e tij (Lp. 25,4). Është praktike pasi siguron që priftërinjtë të ishin në gjendje të shërbenin me kohë të plotë në zyrën e tyre pasi që ata nuk do të shqetësoheshin për ushqimin e tyre. Sistemi i së dhjetës është logjik. Levi nuk do të zotëronte tokë në Kanaan për të kultivuar dhe për të fermuar. Në vend të kësaj, Zoti do të ishte trashëgimia e tyre dhe ata do t'i shërbenin atij pa shpërqendrim, të mbështetur nga të dhjetat. Dymbëdhjetë fise (60 000 burra), secili duke sjellë të dhjetat dhe ofertat do të mbante rreth 2200 levitë (26). Njerëzit e kishin marrë tokën lirisht, dhe kështu ata paguanin të dhjetat e tyre nga ato që Perëndia kishte dhënë më parë. Nga ana e tyre, mijëra levitët duhet t'i sjellin të dhjetat e tyre Zotit. Nga të dhjetat e tyre familja e Aharonit do të merrte pjesën e tyre (28). Me këtë mjet, priftërinjtë do të furnizoheshin mirë.

Parimi i së dhjetës nuk u fut nga ligji. Abrahami e kishte njohur këtë detyrë para se të jepej ligji. Është një parim i drejtësisë që t'i kthesh Zotit diçka nga gjithçka që ai ka dhënë (Zan. 14,20; Hebr. 7,4). Më vonë në histori, levitët u lanë pas dore, dhe një nga reformat e Nehemisë ishte rivendosja e së dhjetës (Neh. 10,32-39). Malaki akuzoi Izraelin për grabitjen e Zotit, përmes mosbesimit të tyre. Ai i sfidoi ata që të sillnin të gjithë të dhjetën, pas së cilës bekimi i Zotit do të ishte aq i madh saqë ata “nuk do të kishin hapësirë të mjaftueshme për të” (Mal. 3,6-12). Parimi i së dhjetës u krijua përgjithmonë. Kështu, ndërsa priftëria Aharonike përmbushet në Krishtin, nuk mund të ketë dyshim se të dhjetat e kishës janë gjithashtu të tijat. Ka vazhdimësi në DhR. Pali mbrojti të drejtën e tij për të jetuar nga ungjilli (1 Kor. 9,3-14).

Nëse kjo urdhërim përçmohet, rezultati do të jetë neglizhenca e shërbesës, duke rezultuar në rënie shpirtërore (Mt. 10,9-10; Gal. 6,6-7; 1 Tim. 5,17-18).

19,1-22 **Ujë për pastrim**

Ligji urdhëron pastërtinë dhe shenjtërinë. Para se të largohej nga Sinai, Izraeli kishte dëbuar nga kampi të gjithë personat e papastër. Në këtë pikë, u siguroa një mënyrë pastrimi nga mëkati dhe papastërtia. Arsyeja për vendosjen e këtij ligji gjendet në v. 20, nëse dikush është i papastër, ai ndot shenjtëroren. Kështu, shqetësimi është i njëjtë si në kap. 18, shkeljet kundër shenjtërores sjellin zemërim mbi Izraelin duke ofenduar shenjtërinë e Zotit. Hiri i mëshqerrës së kuqe duhet të përzihet në ujë, dhe uji pastaj do të përdoret për pastrim. Kjo nuk ishte e re. Moisiu gjithashtu kishte përzier gjakun e viçave me hisop, lesh të kuqe të ndezur dhe ujë për të spërkatur njerëzit dhe rrotullën e besëlidhjes (Dal. 24,6-8; krhs. Heb. 9,19-22). Hebrenjtë mësojnë se mëkati nuk mund të pastrohet pa derdhur gjak (Heb. 9,22). Megjithatë, kjo spërkatje me hirin e një mëshqerre vetëm pastroi mishin; gjaku i Krishtit pastron ndërgjegjen (Heb. 9,13-14). Nëse dikush do të linte pas dore ujin e pastrimit, ai do të pritej nga populli i tij. Ai do të hidhte poshtë qëllimisht atë që Zoti kishte siguruar, dhe kështu do të kryente një mëkat të qëllimshëm, të bërë në njohjen e plotë të ligjit të Zotit. I njëjti parim i bashkohet flijimit të Krishtit. Nëse dikush nuk pranon të besojë në të, ai është dënuar tashmë, sepse nuk ka besuar në Birin e Zotit (Gjn. 3,18). Ai i ka kthyer shpinën të vetmit mjet që Zoti ka dhënë për të hequr mëkatet e tij.

20,1 – 21,35, **Udhëtim përsëri për në Kanaan**

Në muajin e parë ndoshta do të thotë mesi i marsit. Kishin kaluar tridhjetë e tetë vjet dhe kishte ardhur viti i dyzetë. Kjo nuk na është thënë drejtpërdrejt, por nëse krahasojmë listën e Moisiut të vendeve të kampit (20,1 korrespondon me 33,36, duke shënuar v 38), mund të shohim se autori ka kaluar rreth

tridhjetë e tetë vjet të kaluara në shkretëtirë – dëshmi e heshtur se ishin tretur kot. Rreth tetorit, Izraeli do të kalonte përruan Zered, tridhjetë e tetë vjet pasi u kthye nga Kadesh Barnea në shkretëtirën e Paranit (Dr. 2,14; krh. Nr. 14,25). Moisiu, dhe më vonë Jeftha, shqyrtuan këtë histori (Lp. 2,2-15; Gjç. 11,15-27).

20,1 **Miriam vdes**. Më vonë gjatë vitit, Aharon dhe Moisiu gjithashtu do të vdisnin. Kjo shënon fundin e brezit që nuk mund të hynte në Kanaan.

20,2-13 **Ankohen në Meriba**. Vitet e shkretëtirës mbaruan siç filluan, me ankesa. Është e mundur që brezi i dytë po kopjonte mënyrat e së parës. Ligji i Përtërirë regjistron se si Moisiu i paralajmëroi ata se ishin zemërgurtë dhe së shpejti do të largoheshin nga Zoti. Ashtu si në të kaluarën, lavdia e Zotit u shfaq për t'u përballur me rebelët. Moisiu dhe Aharoni morën shkopin që kishte lulëzuar, shenja që Zoti e kishte porositur Aharonin (17,1-13). Por Moisiu nuk e ndoqi saktësisht urdhrin e Zotit. Ai nuk foli me shkëmbin, por e goditi atë dy herë, dhe fjalët e tij sugjerojnë se ai po nxirrte ujë nga shkëmbi (10). Meqenëse ai nuk e nderoi Zotin, ai nuk ishte në gjendje ta çonte Izraelin në tokë.

20,14-21 **Edomasit refuzojnë të lejojë Izraelin të kalojë**. Izraeli filloi të binte në kontakt me kombet përreth Kanaanit. Për shekuj me radhë, historia e tyre do të ndikohet thellësisht nga ky kontakt, si në shkëmbimin diplomatik, ashtu edhe në luftë. Kadesh ndodhej në kufirin e Edomit. Nëse Izraeli do të hynte në Kanaan nga jugu, ata do të kalonin nëpër Edom. Vini re se si teksti përfshin mesazhet midis dy kombeve. Leja u refuzua.

20,22-29 **Aharoni vdes**. (krhs. 33,37-39) Vendndodhja e malit Hor është e pasigurt, përveç se ishte në kufirin e Edomit (Dr. 10,6 e quan Mosera). Vdekja e Aharonit ndodhi katër muaj pas Miriam, rreth mesit të korrikut në vitin e dyzetë (33,38). Këto vdekje nënkuptuan vdekjen e brezit të parë. Moisiu, tani i mbetur vetëm, duhet gjithashtu të vdesë së shpejti, pasi dyzet vjet kishin mbaruar rrugën e tyre dhe toka duhet të pushtohet pa të. Megjithëse ky pasazh është i shënuar nga trishtimi, ai gjithashtu

paralajmëron hyrjen që afrohet në tokën e premtuar. Eleazar zë vendin e Aharon. ,

21,1-3 **Aradi shkatërrohet**. Aradi ishte një qytet kananit. Pikërisht këta njerëz, me Amalekitët, kishin shkatërruar disa nga Izraelitët rreth tridhjetë e tetë vjet më parë në të njëjtin vend, Horma (14,45). Tani ata i sulmuan përsëri. Me këtë rast, Izraeli u mbështet te Zoti. Betimi i Izraelit për t'i 'përkushtuar ata në shkatërrim' ishte gjithashtu në përputhje me premtimet e Zotit. Këta Kananej duhej të zhvendoseshin.

21,4-9 **Gjarpri prej bronzi**. Në pamundësi për të kapërcyer territorin e Edomitit, Izraelit iu desh të lëvizte, që do të thoshte kthim prapa drejt Detit të Kuq (dhe kjo në mes të vitit të dyzetë). Padurimi i dha vendin një herë rebelimit të hapur dhe u shpreh përsëri përbuzja për manën që Zoti kishte siguruar. Gjarpërinjtë e zjarrtë mund të kenë qenë një lloj shtuesi që njihet në mbeturinat ranore të Sinait dhe që është shumë helmues. Antidoti ishte të shikonte një gjarpër prej bronzi të mbajtur në një shtizë. Më vonë, Hezekia shkatërroi gjarpërin prej bronzi, sepse ishte bërë objekt idhujtarie (2 Mbr. 18,4). Ngritja e Krishtit u krahasua me këtë incident në shkretëtirë, pasi ata që e shikojnë atë do të jetojnë Gjn. 3,14-15). Duket se mjeti i çlirimit në të dy rastet ishte besimi.

21,10-20 **Udhëtim në Moab**. Ritmi i historisë shpejtësohet. Fiset ishin në lëvizje, duke shpejtuar drejt kufirit të Kanaanit. Këto janë fazat e fundit të udhëtimit, dhe autori i studion ato shkurtimisht dhe shpejt. Hebraisht përsërit «ata u nisën» dhe «ata fushuan» (21,10, 11, 12, 13). Duke parë në tekst, të njëjtën frazë 'dhe ata u përcaktuan. . ' paraqes fazat e mëparshme (20,22; 21,4). Përsëritja është një pajisje për të krijuar një ndjenjë të nxitimit. Izraeli po nxitonte për të arritur në tokë. Ky udhëtim përmban dy citate. E para është nga një rekord i lashtë, Libri i Luftërave të Zotit (14-15; krhs. Referenca për Librin e Jasharit në Jos. 10,13; 2 Sa. 1,18). Citimi është një listë e paplotë e emrave të vendeve. Sidoqoftë, teksti hebraik mund të pranojë përkthime të tjera. Septuaginta lexon, 'Prandaj thuhet në një libër, një luftë e

Zotit i ka vënë flakën Zoobit dhe vadave të Arnonit. Dhe ai ka caktuar wadis për të bërë që Eri të banojë atje; dhe shtrihet afër brigjeve të Moabit. ‘

Citati i dytë është i një kënge. Izraeli tani këndoi nga gëzimi ndërsa Zoti i ndihmoi ata në udhëtimin e tyre. Kjo përshtatet mirë me përshtypjen që autori po përpiqet të krijojë për përparimin e shpejtë drejt qëllimit.

21,21-35 **Humbja e Sihonit dhe Ogut.** Izraeli u mbyll në mes të moabasve dhe amorasve (21,13). Rruga për në Kanaan ishte e ndaluar. Mesazhi dërguar Sihonit, mbretit të amorasve, ishte i ngjashëm me mesazhin drejtuar edomasve (22; 20,17) dhe përgjigjja ishte e njëjtë, për të mbledhur një ushtri dhe për t'i zmbarsur ata. Këtë herë Izraeli nuk u kthye mbrapa, por mundi agresorin dhe pushtoi qytetet e tij. Përsëri, një thënie e lashtë citohet për të shënuar këtë fitore. Poetët (27) janë (ndezur) “burra që përdorin fjalë të urta”, dhe ndoshta u referohet njerëzve të mençur të Izraelit, të cilët e përmblojnë situatën në një thënie enigmatike. Fjalët e tyre parashikuan disfatën e ardhshme të Moabit, perëndia e të cilit ishte Kemosh (29; 1 Mbr. 11,33). Og, mbreti i Bashanit, ishte armiku tjetër i mundur (32-35; një tregim më i plotë është në Lp. 3,1-11). Pas të dy fitoreve, Izraeli pushtoi tokën e marrë (25, 31, 35). Më shumë detaje jepen më vonë në lidhje me pushtimin e Transjordanit nga dy fise e gjysmë (kap. 32).

22,1 – 24,25 **Orakujt e Balaamit**

Ky seksion fillon duke regjistruar fazën e fundit të udhëtimit, e cila la Izraelin të kampuar përgjatë Jordanit përballë Jerikos, i gatshëm për të hyrë në Kanaan (1; 33,48). Jeriko do të merrej i pari (Josh. 5,13 – 6,27). Ngjarjet që ndodhën në fushat e Moabit ndoshta mbuluan pesë muajt e fundit të vitit të dyzetë (nga mesi i tetorit deri në mes të marsit) dhe marrin pjesën tjetër të Numrave dhe tërë Ligjin e Përtërirë. Ligji i Përtërirë vështirë se përmend episodin e Balaamit (Lp. 4,3123,4-5).

22,1-20 **Balaami thirret**. Moabasit bashkuan forcat me midianasit që jetonin në Sinai dhe në lindje të Jordanisë (Dal. 2,15-17; Gjç. 6). Së bashku ata thirrën Balaamin nga Petor në Lumin (d.m.th. Eufratin) për të ardhur dhe mallkuar Izraelin. Izraeli ishte tani në një pikë thelbësore, ndoshta katër muaj larg nga fundi i mërgimit të shkretëtirës për dyzet vjet. Ata ishin në prag të trashëgimisë së Kanaanit kur u thirr ky armik vdekjeprurës. Mesazhi vendimtar i kap. 22 – 24 ishte që Zoti me siguri do ta bekonte popullin e tij dhe do të konfirmonte premtimet e tij të besëlidhjes me ta. Llogaria e thirrjes së Balakut drejt Balaamit e çon këtë pikë në tre mënyra.

Së pari, mesazhi i Balak njofton çështjen në fjalë, a është i bekuar apo i mallkuar Izraeli? Fjalët e tij drejtuar Balaamit, “Sepse unë e di që ata që ju bekonin janë të bekuar dhe ata që ju mallkonin janë të mallkuar” (6) kujtojnë premtimin e Zotit për Abrahamin, dhe unë do t’ju bekoj ... Unë do të bekoj ata që ju bekojnë dhe këdo të mallkon do të mallkoj (Zan. 12,2-3; krh. Zan. 27,33). Kështu, fjalët e Balakut na paralajmërojnë për faktin se qëllimi i besëlidhjes së Zotit është tani në provë. Balak e thirri profetin e rremë, të njohur për fuqinë e mallkimeve të tij, për të kundërshtuar bekimin e Zotit. Mesazhi kryesor i këtyre kapitujve vendoset kështu në një lehtësim të mprehtë, bekimi i Zotit është i parevokueshëm. I gjithë episodi është i rëndësishëm për këtë arsye, bekimi i Zotit u konfirmua në gojën e një armiku të tmerrshëm (12 „1).

Së dyti, Zoti e ndalon Balaamin të shkojë dhe të mallkojë Izraelin (12) ose të thotë diçka tjetër përveç asaj që ai urdhëron (20, 38). Ndërsa Balaami shkoi te Balak, engjëlli i Zotit iu kundërvu atij (21-35).

Së treti, siguria e bekimit të Zotit u pranua edhe nga armiqtë e Izraelit (3-5, 11). Me fjalë të tjera, Izraeli tashmë ishte duke u bekuar dhe ishte shumë i shumtë – pikërisht ajo që Zoti kishte premtuar. Kështu, siguria e bekimit të besëlidhjes bëhet në shtëpi gjatë gjithë episodit. Balaami konsiderohet në Shkrim si një njeri i lig. Vendimi i apostullit Pjetër është, “Ai e donte pagën

e ligësisë” (2 Pjet. 2,15-16; Juda 11). Dëshira e tij për pasuri e shtyu atë të kundërshtonte Perëndinë dhe popullin e tij. Teksti në mënyrë të përsëritur përmend tarifat e tij për fall (22,7, 17-18; 24,11). Kur Izraeli u hakmor ndaj Madianit, Balaami u zhduk me ta (31,8).

22,21-41 **Balaami urdhërohet të fliste vetëm fjalën e Zotit.** Fakti që gomari foli e bën këtë incident të jashtëzakonshëm. Megjithëse natyrshëm nuk ishte në gjendje të fliste, gomari u fuqizua nga Zoti për të qortuar marrëzinë e skajshme të profetit. Por gomari ishte gjithashtu një qortim i gjallë për Balaamin, për shkak të kontrastit midis tyre. Gomari pa engjëllin që po qëndronte në rrugën e tyre dhe me mençuri u tërhoq prapa; Balaami nuk pa asgjë dhe u shtrëngua me ligësi në rrugën e tij. Gomari i shërbeu me besnikëri Balaamit, duke i shpëtuar jetën; ai e rrahu pabesisht kafshën (krhs. Pr. 12,10). Balaami zbuloi se Zoti ishte kundërshtari i tij. E gjithë çështja e kësaj skene të pazakontë ishte t’i theksonte Balaamit se ai nuk duhet të fliste një fjalë përtej asaj që Zoti i kishte urdhëruar (35, 38). Padurimi i Balakut për të pasur ndihmën e Balaamit del nga teksti. Ai erdhi në kufi për ta përshëndetur, butësisht e qortoi për vonesën dhe përmendi përsëri se si do ta shpërblente atë (36-37). Të nesërmen në mëngjes, të dy u ngjitën në Bamot Baal (“vendet e larta të Baalit”) për të shqiptuar mallkime (41).

23,1 – 24,25 **Orakulli i Balaamit për bekimin e Izraelit.** Balaami foli katër orakulla për Izraelin dhe tre orakale për kombet. Teksti bën të qartë se Zoti i kishte futur fjalët në gojën e Balaamit (23,5, 12, 16, 17, 26; 24,2, 13, 16). Një gjë duhet kuptuar në lidhje me këta orakuj të dhënë nga Zoti. Secili nga katër orakujt në lidhje me Izraelin merr një nga premtimet e besëlidhjes Abrahamike dhe e konfirmon atë. Orakulli i parë (23,7-10), duke theksuar se Zoti nuk e ka mallkuar Izraelin, konfirmon se Izraeli do të jetë si pluhuri i tokës. Kush mund ta numërojë pluhurin e Jakobit ose të numërojë pjesën e katërt të

Izraelit? (23,10). Orakulli i dytë (23,18-24), duke theksuar se Zoti nuk mund ta ndryshojë premtimin e tij, konfirmon që Zoti është i pranishëm në mesin e popullit të tij (një referencë e qartë për premtimin e një marrëdhënie me Zotin). Zoti, Perëndia i tyre, është me ta (23,21). Orakulli i tretë (24,3-9), një vegim nga i Plotfuqishmi, emri me të cilin Zoti iu shfaq Abrahamit, konfirmon se Izraeli do të trashëgojë tokën e premtuar (24,5, 6). Humbja e parashikuar e Agagut, mbreti amalekit tregon se Kanaani ka parasysh këtu (shih 1 Sa. 15,8). Më në fund, parashikimi se Izraeli do të gllabërojë kombet armiqësore (24,8) përmbush premtimin se ata do të zotërojnë qytetet e armiqve të tyre (Zan. 22,17). Se besëlidhja Abrahamike është në mendje tregohet më tej nga fjalët e fundit të v 9, Qofshin të bekuar ata që ju bekojnë dhe ata që ju mallkojnë të mallkuar! (krhs. Zan. 12,3).

Orakulli i katërt është mbase më i shquari (24,15-19). Është një orakull nga Më i Larti (24,16), me anë të të cilit Melkizedeke bekoj Abrahamin (Zan. 14,18-20). Ky orakull premtin një mbret në një të ardhme të largët që do të mundë armiqtë e Izraelit (17-19). Ai do të shtypë ballin e Moabit (17) duket se parashikon fitoret e Davidit (2 Sa. 8,2). Sidoqoftë, premtimi Abrahamit (Zan. 12,3; 22,18), me pjesën tjetër të Shkrimit, na mëson të shohim në premtimin e fronit të Davidit, premtimin e Mesisë të cilit johebrenjtë do t'i binden (Zan. 49, 10) Kështu, Balaami konfirmoi premtimet e Zotit drejtuar Abrahamit.

Balaku u zemërua më shumë ndërsa Balaami vazhdoi me orakullin e tij, por profeti nuk mund ta ndihmonte veten. Ai u detyrua të bekonte Izraelin. Më pas, i pandikuar, ai vazhdoi të profetizonte të ardhmen e popujve të tjerë, Amalekut (20), Kenitëve (21-22), Asshurit dhe Eberit (24). Amalekitët, armiqtë e egër të Izraelit, u shkatërruan në kohën e Hezekisë (1 kap. 4,43). Disa nga Kenitët ishin me Izraelin, por Kanaani ishte toka e tyre dhe ata janë kombi i parë i përmendur në listën e atyre që do të zhvendosen (Zan. 15,19). Asshur zakonisht do të thotë Asiri. Eber mund t'i referohet Babilonisë dhe Kittim (d.m.th. Greqisë). Nëse po, Balaami po shikonte shumë larg të ardhmes së historisë së Izraelit.

25,1-18 **Izraeli joshet nga moabasi**

Ndërsa Izraeli nuk mund të mallkoej sepse fjala e Zotit është e plotfuqishme, ajo mund të joshet sepse ishte e dobët. Edhe një herë, ne vëzhgojmë një karakteristikë të Numrave, ajo krahason fjalën e Zotit me rebelimin e njeriut. Fjala e Zotit kishte bekuar; tani Izraeli u rebelua. Teksti i librit të Numrave nuk na tregon, por më vonë në Shkrime zbulojmë se ishte ideja e Balaamit që të joshte Izraelin në idhujtari dhe imoralitet seksual (2 Pjet. 2,13-16; Zbul. 2,14). Të dy mëkatet ishin të lidhura. Ose kulti i Baalit përfshinte praktika seksuale, një lloj kulti i pjellorisë, ose joshja e grave Moabite e bëri Izraelin të ndante idhujtarinë e tyre. Kjo ishte një shija e rrezeve të Kanaanit dhe më vonë Izraeli ra në të njëjtën mënyrë. Populli i Zotit paralajmërohet vazhdimisht kundër martesës me kombet përreth që do t'i largonin nga Zoti.

Kur Izraeli mëkatoi me vëçin e artë në Sinai, levitet u paraqitën për shërbimin e Zotit duke vrarë familjet e tyre (Dal. 32,25-29). Me këtë rast, nipi i Aharonit, Pinhas, u dallua nga zelli i tij për lavdinë e Zotit. Kur pa një izraelit që po çonte një vajzë të Madianit në çadrën e tij, ai i ndoqi dhe i përshkoi me një shtizë. Ata ishin fajtorë për kundërshtim të plotë të fjalës së Perëndisë në shpërfillje flagrante të izraelitëve që qanin. Veprimi i Pinhas ndaloi murtajën e cila kishte marrë tashmë 2400 jetë aksionin e Aharonit disa vite më parë, 16,47-48). Duke njohur zellin e Pinhas, Zoti e konfirmoi priftërinë e tij në një besëlidhje të përjetshme (25,13; shih Neh. 13,29). Perëndia tregoi mëshirën e tij duke dhënë këtë besëlidhje, sepse garantonte që do të kishte priftërinj në të ardhmen për të bërë shlyerjen për Izraelin.

Më në fund, në shkretëtirë, Zoti e urdhëroi Izraelin që t'i trajtojë midianasit si armiq për shkak të kësaj ngjarjeje. Shkatërrimi i tyre ndoqi shpejt (kap. 31).

26,1 – 36,13 **Përgatitje e re për të trashëguar tokën e premtuar**

Tema e pjesës së tretë të librit është trashëgimia. Periudha e shkretëtirës po mbaronte dhe Izraeli ishte në kampingun e tij të

fundit. Duhej të bëhej përgatitje e re për të zotëruar tokën që Zoti ishte betuar t'u jepte atyre. Vëmendja përqendrohet në mënyrën e ndarjes së tokës dhe në ligjet që duhen mbajtur në të.

26,1 – 27,23 Regjistrimi i dytë dhe ndarja e tokës

26,1-4 **Regjistrimi i dytë.** Kjo ishte mënyra në të cilën filloi dëmshpërblimi i parë. Regjistrimi i ri ishte një shenjë se periudha e gjyqimit po mbaronte dhe kishte ardhur koha për t'u përgatitur përsëri për të hyrë në tokën e premtuar. Regjistrimi do të kryhej në të njëjtën bazë si i pari (26,2 përsëritje shkurtimisht 1,2).

26,5-51 **Izraeli u regjistrohesh nga familjet e tyre.** Duhet vërejtur tre karakteristika të këtij raporti të regjistrimit, numri i përgjithshëm i Izraelit kishte rënë pak gjatë dyzet viteve (shih 1,17-46); disa fise ishin rritur, të tjerët u ulën; kësaj here u emëruan klanet brenda secilit fis. Gjithashtu u bënë komente në lidhje me rebelimin e Korahut (i cili është një paralajmërim; 10; krhs. 1 Kor. 10,6, 11), vdekjen e dy djemve të Judës (19) dhe faktin që Zelofhadi i fisit të Manasheut kishte vetëm vajza (33)

Është thelbësore të kuptohet pse regjistrimi është regjistruar në këtë mënyrë. Së pari, rënia e lehtë e numrave shënon mbajtjen e bekimit nga brezi që ra në shkretëtirë përmes rebelimit të tyre. Rritja në numër ishte një bekim i Zotit. Por këto ishin vite të humbura, kur Izraeli shënoi kohën. Karakteristikat e tjera pasqyrojnë interesin kryesor të autorit në kap. 26 – 36, trashëgimia. Secila prej këtyre karakteristikave formon mënyrën në të cilën Izraeli do të zotëronte tokën. Kjo duhet të bëhet e qartë kur shpaloset pjesa e tretë e numrave. Në veçanti, fiseve do t'u ndahej toka në përputhje me madhësinë e tyre, dhe kjo do të përcaktonte fushën e tyre për pasuri dhe rritje gjatë shekujve. Është gjithashtu e dukshme që dy seksione të tjera i kushtohen problemit të të drejtave të trashëgimisë të bijave të Zelofhad, një shqetësim jetësor sepse trashëgimia normalisht do t'u kalonte djemve (27,1-11 dhe 36,1-13).

26,52-56 **Ndarja e tokës**. Shqetësimi kryesor i pjesës së tretë të Numrave është trashëgimia në Kanaan. Secili fis do të kishte tokë në proporcion me madhësinë e tij, të shpërndarë me short. Kjo nuk do të thoshte lënia e tij rastësisë. Dihej që Zoti ishte në gjendje të përcaktonte rezultatin e shortit (Pr. 16,33).

26,57-62 **Regjistrimi i levitëve**. Në regjistrimin e parë, levitët u numëruan veçmas sepse nuk do të shërbenin në ushtri, por do të ishin priftërinj. Me këtë rast, ata u lanë nga regjistrimi kryesor sepse nuk do të merrnin trashëgimi. Kjo nuk ishte një arsye e re, e ndryshme. Nëse ata do të kishin marrë tokë si fiset e tjera, ata do të ishin shpërqendruar nga shërbimi ndaj Zotit nga detyrat e bujqësisë (shih më 18,8-32). Kjo pasqyron një parim që ministrat e Zotit nuk duhet të përfshihen në biznesin botëror, por duhet t'i përkushtohen plotësisht shërbimit të Zotit (2 Tim. 2,4).

26,63-65 Asnjë nga gjeneratat e para nuk mbeti. Kjo është arsyeja pse u urdhërua regjistrimi. Këtu është një kujtesë e matur se gjykimi i Zotit është i sigurt dhe i sigurt. Ndërsa u betua, nuk mbeti asnjë nga brezat që u rebeluan, përveç Joshua dhe Kaleb. Asnjëherë nuk duhet të neglizhohet se Zoti do ta përmbushë gjithmonë fjalën e tij. Në veçanti, asnjë betim i Zotit nuk ka dështuar dhe kurrë nuk do të dështojë.

27,1-11 **Trashëgimia e bijave të Zelofhadit**. Ishte e zakonshme që trashëgimia t'u kalonte bijve (p.sh. Zan. 27; Lp. 21,15-17; Lk. 15,11-32). Gjeneologjitë rrallë përmendin një grua (Mt. 1,3-5 është një përjashtim). Është e qartë se gratë nuk kishin pozitë të pavarur, por ndodheshin nën kryesinë e babait ose burrit të tyre. Parimi i kryesisë së burrave brenda kishave u mbajt nga apostujt (1 Kor. 11,2-16; 14,34-37; 1 Tim. 2,9-15; 1 Pjet. 3,1-6). Vajzat e Zelofhadit kishin frikë se mos kishin trashëgimi, pasi babai i tyre kishte vdekur dhe ata nuk kishin vëllezër. Veprimi i tyre është shumë domethënës. Ata iu afruan hyrjes së Tendës së Shenjtë (2). (Ky ishte vendi i gjykimit ku u mblodhën udhëheqësit e asamblesë dhe, më e rëndësishmja,

vendi ku qëndroi gjykatësi i të gjithë tokës (shih më 16,16-35). Kështu, ata iu drejtuan Zotit, mbrojtësit të i pambrojtur, jetimi dhe e veja Jak. 1,27). Ishte gjithmonë shqetësimi i tij për të mbrojtur të drejtën e popujve të tij për vendin e tyre në tokë (shih 1 Mbr. 21; Isaia 5,8).

Apelimi i bërë nga bijat e Zelofhadit u dha atyre drejtësi dhe Izraelit iu dha një ligj i përhershëm për të mbrojtur të tjerët që do të ishin në një situatë të ngjashme (6-11). Ky nuk ishte një detaj i rastësishëm në jetën e Izraelit. Pozicioni i bijave të Zelofhadit ishte lënë të kuptohet tashmë në 26,33, dhe është çështja që përfundon të gjithë librin (36,1-13). Rëndësia shpirtërore e kësaj çështje është e pamasë. Kanaani ishte atdheu ku Zoti do të vendoste shoqëri me njerëzit e tij. Nëse dikush përjashtohet, ata do të mbaheshin larg shoqërisë së Zotit. Kanaani nuk ishte thjesht një vend ku të jetonte; as ishte një shenjë e thjeshtë e tokës së re dhe Jeruzalemit të ri. Ajo ishte historikisht mbretëria e Zotit dhe i vetmi vend ku Zoti ishte i njohur në tokë (Lp. 4,7). Përmes udhëzimeve që do të merreshin këtu, burrat dhe gratë do të hynin në mbretërinë e Perëndisë. Prandaj, kjo nuk ishte çështje e parëndësishme.

27,12-23 **Joshua u caktohet të pasojë Moisiun.** Moisiu shpejt do të ngjitej në malin Nebo, ku do të vdiste (Lp. 32,48-52; 34,1-12). Aktet e tij të fundit ishin emërimi i Jozueut, hakmarrja ndaj Madianit dhe rivendosja përsëri e ligjit të Perëndisë. Edhe ky shërbëtor i madh i Zotit, i cili ishte 'besnik në të gjithë shtëpinë e Perëndisë' (Heb. 3,2), nuk ishte në gjendje të hynte në Kanaan sepse, në një rast ai nuk e kishte nderuar Zotin si të shenjtë. Kjo duhet ta mësojë popullin e Zotit të ketë frikë nga emri i tij i shenjtë (Isaia 6,1-5). Shenjtëria e Zotit është absolute; nuk mund të modifikohet një pikë për të akomoduar njerëz mëkatarë. Këtu ka një inkurajim të matur për të dëgjuar fjalën e Zotit, çdo rresht dhe fjali të saj. Moisiu, duke e ditur se do të vdiste, tregoi një kujdes karakteristik për njerëzit. Ata nuk do të liheshin si dele pa bari (krhs. 1 Mbr. 22,17; Ezk. 34,5; Mt. 9,36). Ai i kërkoi Zotit të

caktojë një udhëheqës të ri, pasi që vetëm Zoti njeh zemrat e njerëzve dhe është Zoti i shpirtrave të gjithë njerëzimit (16; shih 16,22). I njëjti shqetësim i pushtoi apostujt kur ata zgjodhën dikë që të zinte vendin e Judë Iskariotit (Veprat 1,24). Populli i Zotit duhet të drejtohet nga njerëz të aprovuar nga Zoti. Udhëheqësit e zgjedhur të Zotit kishin gjithmonë dhimbje për të ditur se po vepronin sipas vullnetit të tij (shih I Sa 30-30-8; Veprat 16,6-10). Joshua identifikohet si një njeri në të cilin është Shpirti (18). Udhëheqësit e Izraelit mund të drejtonin vetëm me Shpirtin e Zotit (shih 11,25; 1 Sa. 16,1-13; Veprat 20,28). Akti simbolik i përdorur për të lënë mënjane Joshuan ishte vënia e duarve (shih në 8,5-26).

28,1 – 30,16 **Flijime dhe betime**

28,1-8 **Holokauste ditore**. Kjo rivendos ligjin e dhënë në Dal. 29,38-43. Ligje të tjera janë hartuar së bashku në këtë pjesë (Lv. I – 7; 23; dhe Nr. 15). Çdo mëngjes dhe mbrëmje, duhet të flijohej një qengj. Qëllimi i kësaj është më i rëndësishmi: Atëherë unë do të banoj në mes të Izraelitëve dhe do të jem Perëndia i tyre. Ata do të pranojnë që unë jam Zoti, Perëndia i tyre. .. (Dal. 29,45-46). Sakrifica e Elijas në Mt Karmel ndodhi në kohën e flijimit në mbrëmje dhe qëllimi i tij ishte saktësisht siç thuhej në ligj, “O Zot, Perëndia i Abrahamit, i Isakut dhe i Izraelit, le të dihet sot që ti je Zoti në Izrael” (Unë Mbr. 18,36) Këto ligje riparaqiten në këtë pikë sepse shqetësimi kryesor është trashëgimia. Arsyeja e vetme pse trashëgimia ishte vërtet e dëshirueshme ishte si vendi ku Zoti do të banonte me popullin e tij. Gjatë gjithë kohës, autori ka vështrimin e tij në përmbushjen e besëlidhjes Abrahamike. Të zotërosh tokën dhe të bëhesh një komb i madh ishte e gjitha deri në fund që Zoti të mund të krijonte një popull për lavdërimin e tij. Kështu flijimi i qengjave ishte një mjet për këtë qëllim të madh.

Sasia e madhe e flijimeve tregon peshën e mëkatit që duhet hequr para se t’i afrohet Zotit. Ata flasin gjithashtu për hirin e madh të Zotit pasi ai i kishte siguruar Izraelit pasuri, tufa dhe tufa me bollëk për t’i mundësuar që të kushtonin. Ata sollën vetëm një

pjesë të asaj që ai u kishte dhënë në radhë të parë. E njëjta gjë është e vërtetë për ofertat që të krishterët modernë duhet të sjellin; ata i kthehen Zotit vetëm një pjesë të vogël të asaj që kanë marrë. Modeli i flijimeve në mëngjes dhe në mbrëmje është marrë si model për kohën e lutjeve në kishë. Sigurisht, apostujt në kohët e hershme të DhR vëzhguan orët e lutjes në tempull (Veprat 3,1). Nuk na thuhet nëse kjo praktikë vazhdoi, por ne e dimë që apostujt i mësuan kishat të luteshin vazhdimisht (I Thes. 5,17).

28,9-10 **Holokaustet e së shtunës**. Këto ishin përveç blatimeve ditore. E shtuna u veçua si e shenjtë për Zotin (Dal. 20,8-11; Lp. 5,12-15).

28,11-15 **Holokaustet për ditën e parë të muajit**. Izraelitët përdorën një kalendar hënor, kështu që muajt përcaktoheshin nga fazat e hënës. Çdo muaj ishte i gjatë rreth njëzet e nëntë deri në tridhjetë ditë dhe kështu viti ishte afërsisht njëmbëdhjetë ditë më i shkurtër se një vit i plotë diellor. Prandaj, në intervale, duhej futur një muaj shtesë për të rivendosur kalendarin. Fillimi i çdo muaji mbahej si një Shabat. Në këtë ditë u kushtuan dy dema të vegjël, një dash dhe shtatë qengja, si dhe një cjamin si flijim për mëkatin. Ishte sikur çdo muaj i ri nuk mund të fillonte pa mbulimin e flijimit.

28,16-25 **Holokaustet e Pashkës**. Flijimet për Pashkën ishin të njëjta si për hënën e re, përveç që ato u përsëritën për shtatë ditë. Pashka gjithashtu u shënua me bukë të ndorme. Ajo u festua në muajin e parë Nisan (ose Abib), i cili ra në Mars / Prill (Dal. 12; Nr. 9,1-14; Lp. 16; Josh. 5,10; 2 Mbr. 23,21). Kjo ishte koha kur Krishti Jezus vdiq, si një qengj i Pashkës (Gjn. 19,17-37; 1 Kor. 5,7).

28,26-31 **Holokaustet për Festën e Javëve** '. Ky ishte festa e dytë e madhe, e quajtur gjithashtu dita e frutave të para, duke

festuar fundin e korrjes së elbit (Dal. 23,16; Lv. 23,15-21; Lp. 16,9-12). Ajo ra shtatë javë (pesëdhjetë da) s pas Pashkës afër fundit të majit (fillimi i Siwanit) dhe ishte i njohur gjithashtu si Rrëshaja. Ishte gjatë kësaj feste që Shpirti i Shenjtë iu dërgua dishepujve të parë të Krishtit, të cilët ishin si frytet e para të korrjes së ungjillit (Veprat 2).

29,1-6 **Festa e holokausteve të borive**. Tre festivalet e mbetura u festuan në muajin e shtatë (Tishri, Shtator / Tetor). Ditën e parë të muajit, boritë u binin (shih Lv. 23,23-25). Ofertat ishin të njëjta si për dy festat e para, përveç që u soll vetëm një dem i ri. Kumbimi i borive ishte domethënës. Ajo thirri njerëzit dhe thirri Zotin të kujtojë popullin e tij (shih 10,1-10).

29,7-11 **Holokaustet për Ditën e Pajimit**. Dita e dhjetë e muajit të shtatë ishte Dita e Shlyerjes, kur i gjithë mëkati u shua (Lv. 16,1-34; 23,26-32). Kjo ishte e vetmja rast në vitin kur kryepriifti mund të hynte në Vendin Më të Shenjtë. Shenjtëria e Zotit dhe mëkatësia njerëzore janë krejtësisht të papajtueshme (Lv. 16; Heb. 9,7). Në këtë ditë, Izraelit iu desh të mundonte veten ose të mohonte vetveten. Folja hebraike do të thotë 'të përlësh veten dhe duket se nënkupton agjërimin. Ritualit përfshinte djegien e flijimit sesa ngrënien e saj (qengji i Pashkës u hëngra) dhe dërgimin e dhisë së egër në shkretëtirë. Më vonë, Isaia mund t'i ishte referuar kësaj kur foli për ditën e agjërimin (Isaia 58,1-14). Arsyeja thelbësore e vetëmohimit ishte që Izraeli po kujtonte mëkatin e tij dhe po pendohej për të.

29,12-38 **Festa e holokausteve të Tendave**. Emri 'Festa e Tendave' vjen nga Lv. 23,33-43 por nuk përdoret këtu. Kjo ishte festa e fundit e madhe e vitit, në ditën e pesëmbëdhjetë të muajit të shtatë. Ditën e parë, u flijuan trembëdhjetë dema, dy desh dhe katërmëdhjetë qengja. Çdo ditë, për shtatë ditë, numri i dema të vegjël zvogëlohej me një. Ditën e tetë, u paraqitën të njëjtat oferta si për festat e tjera. Shqetësimi në librin e Numrave është

me ofertat. Mësojmë më shumë rreth domethënies së Tendave nga Levitiku dhe Lp. 16,13-17 (shih gjithashtu Neh. 8,13-18). Ishte koha e korrjes përfundimtare, një kohë gëzimi, kur Izraeli do të sillte oferta të bollshme të vullnetit të lirë (39). Kjo ishte rasti kur Solomoni kushtoi tempullin, duke kushtuar 2200 bagëti dhe 12 000 dele dhe dhi, gjatë katërmbëdhjetë ditëve (1 Mbr.8,2. 62-66).

Ekziston një analogji e madhe shpirtërore në këto festivale. Pashka (përkujton çlirimin nga Egjipti dhe vdekja) korrespondon me kryqëzimin e Krishtit; Javët ose Rrëshaja (dita e frutave të para) korrespondon me dërgimin e Shpirtit të shenjtë dhe frytet e para të korrjes së ungjillit (Veprat 2). Pra festa e Tendave korrespondon me ardhjen e dytë të Krishtit në mbarim të epokës, duke shënuar fundin e korrjes. Koha midis Javëve dhe festës së Tendave ishte një periudhë e ngarkuar kur Izraeli punonte për të korrat. Në mënyrë të ngjashme, midis Rrëshajëve dhe punëtorëve të dytë që vijnë, dërgohen punëtorë për të korrë të korrat midis johebrenjve (Mt. 9,37-38; 13,30-39; Lk. 10,2; Gjn. 4,35) Në fund të epokës, të korrat do të mblidhen dhe barërat e këqija do të hidhen në zjarr (Mt. 13,39; Mk. 4,29; Zbul. 14,15).

Të korrat ishin gjithashtu një kohë për të kujtuar që Zoti i kishte sjellë në tokë dhe i kishte bekuar me bollëk atje (kjo ishte arsyeja pse ata jetuan në kabina, duke kujtuar udhëtimin e tyre për në tokë). Në mënyrë të ngjashme, në fund të epokës, populli i Perëndisë do të gëzohet në atë që i ka sjellë në mbretërinë e përjetshme. Kështu Festa e Tendave feston trashëgiminë, tema kryesore në kap. 26 – 36. Më në fund, ekziston një pikë e mëtejshme e analogjisë. Ashtu si boritë i thirrën njerëzit në këto festa më të mëdha, kështu në fund, boritë do të thërrasin njerëzit për t'u mbledhur përpara Zotit që është gjykatësi i të gjallëve dhe të vdekurve.

29,39-40 **Flijime shtesë.** Të gjitha këto holokauste ishin përveç flijimeve të vullnetit të lirë dhe flijime të bëra për të përmbushur zotimet. Shumë flijime ishin një shprehje e

falënderimeve të bollshme. Zemra e çështjes përmbledhet në DhR – “Zoti e do një dhurues të gëzuar” (2 Kor. 9,7). Edhe pasi t’i kemi bërë të gjitha, ne jemi shërbëtorë të padobishëm që kemi bërë vetëm atë që ishte detyra jonë (Lk. 17,10).

30,1-16 **Ligji në lidhje me betimet.** Ligji për zotimet ndjek natyrshëm ligjet për holokauste (29,39). Parimi themelor është se zotimet duhet të mbahen (Lp. 23,21-23; Ec. 5,4). Ka shumë shembuj të zotimeve në Shkrime dhe disa ishin shumë ekstreme (Gjq. 11,30-40). Nëse zotimi nuk mund të përmbushet, Lv. 27 shpjegon se çfarë duhet bërë. Megjithatë, këtu shqetësimi është për zotimet e bëra nga një grua. Çështja është që një grua ishte nën autoritetin e babait të saj ose të burrit të saj, dhe ai mund ta anulonte betimin e saj. Ajo nuk kishte një të drejtë absolute në këtë çështje. Sidoqoftë, nëse një e ve, e cila nuk ishte nën autoritetin e një burri, bëri një zotim, ajo ishte e lidhur me të. DhR kërkon që gratë e krishtere t’u nënshtrohen burrave të tyre në të njëjtën mënyrë si Sara i paraqitet Abrahamit, duke e quajtur atë “zotërinë e saj” (Efes. 5,24; 1 Pjet. 3,1-7). Kjo kundërshtohet gjerësisht sot, e cila vetëm konfirmon të vërtetën e Shkrimit (2 Tim. 4,3; krhs. Pr. 31,10; Ec. 7,28) dhe paraqes një koment të qartë për epokën e tanishme (2 Tim. 3, 1-9). Mësimi DhR është i shëndoshë në këtë çështje dhe nuk lejon që burrat të bëhen mbizotërues. Përkundrazi, ajo urdhëron dashurinë dhe vetë-flijimin më të thellë ndaj grave të tyre, por vetëm brenda kufijve të duhur të Shkrimit dhe kurrë deri në pikën e heqjes dorë nga autoriteti i tyre biblik (Efes. 5,25-33).

31,1 – 32,42 **Hakmarrja ndaj midianasve dhe vendosja në Transjordan**

Pika më e rëndësishme për të realizuar në lidhje me kap. 31 është se nuk është një llogari e një beteje. Nuk është si, për shembull, Jos. 8 (beteja kundër Aijit) ose 1 Sa. 14 (sulmi i Jonathanit ndaj filistenjve).

Autori nuk është i interesuar në betejën si e tillë, të cilën ai e kalon në një varg (7). Përkundrazi, interesi i autorit qëndron në tre fusha, plaçkitja dhe plaçkitja e betejës (e cila merr 46 vargje 9-54); urdhri i betejës (pasi më parë ai ka qenë i interesuar për urdhrin e marshimit; 10,11-36); dhe pastrimit (19-24). Këto janë shqetësime të vazhdueshme të Numrave. Atributet e lidhura me Zotin janë shenjtëria e tij dhe fakti që ai është një Zot i rregullit, jo konfuzion. Zoti është i shenjtë në marrjen e hakmarrjes, në urdhërimin e ushtrisë së tij, në marrjen e plaçkës dhe në kërkesën që ushtarët e tij të pastrohen.

31,1-24 **Hakmarrja ndaj madianasve**. Kjo llogari fillon me një kujtesë të matur se Zoti ka autoritet të marrë jetën. Shkatërrimi i Madianitëve ishte një hakmarrje e drejtë për të keqen që ata i kishin bërë popullit të Perëndisë, duke i çuar ata në çnderimin e Zotit (shih Nr. 25). Në të njëjtën kohë, Zoti i kujton Moisiut se edhe ai së shpejti duhet të vdesë. Kjo gjithashtu tregon drejtësinë e përsosur të Zotit. Ai jo vetëm që u hakmor kundër armiqve të tij, por gjithashtu nuk e harroi mëkatin në shërbëtorin e tij më të dashur. Kjo sepse shenjtëria dhe lavdia e tij janë më të rëndësishme se jeta e burrave. Moisiu i dha Izraelit mësimin se Zoti 'nuk tregon anshmëri dhe nuk pranon ryshfet' (Lp. 10,17; Ezk. 18; krhs. Veprat 10,34-35).

Rendi i betejës u vendos përgjatë parimeve të qarta, duke pasqyruar shenjtërinë dhe rregullin e Zotit. Secili fis do të luante një pjesë të barabartë. Pinhasi, djali i kryepriftit, shkoi me një ushtri prej 12 000 vetësh. Ai tashmë ishte dalluar (25,6-13) dhe duhet të ketë qenë një burim guximi për ushtrinë që ta kishte atë në mes të tyre, pasi Zoti ishte betuar se priftëria e tij do të qëndronte (25,10-13). Ai mori boritë për të udhëhequr betejën dhe për t'i bërë thirrje Zotit të kujtojë popullin e tij në luftë (10,9) dhe enët e shenjtërores, simbolet e pranisë së Zotit (6). Teksti regjistron një fitore. Izraeli vrau të gjithë meshkujt Madianitë, duke përfshirë Balaamin, arkitektin e rënies së tyre (8). Më vonë në histori, midianasit u ngritën përsëri si armiq Udg. 6 – 8). Kjo nuk

vë në dyshim të vërtetën historike të shënimit të kësaj fitoreje. Duket më shumë se midianasit ishin një konfederatë e përhapur e fiseve, e lidhur me Amalekitët, Moabitët, Ishmaelitët dhe të tjerët. Këta madianas ishin ata me Moabin.

Moisiu nuk e lejoi ushtrinë që kthehej të sillte robërit në kamp. Ai ishte i zemëruar që ata kishin kursyer gratë, pikërisht ato që kishin tunduar Izraelin në idhujtari dhe imoralitet. Me urdhrin e tij, vetëm vajzat e virgjëra u kursyen dhe ato u bënë pjesë e kombit. Shtë e rëndësishme të kuptohet natyra e saktë e kësaj vrasjeje të grave dhe djemve. Një shkatërrim i tillë praktikisht i plotë nuk ishte 'përkushtimi ndaj shkatërrimit' i pësuar nga Arad (21,1-3) dhe më vonë nga Jericho Josh. 7) dhe amalekasit (1 Sa. 15,3). (Kjo temë diskutohet më 14,39-45). Kjo kërkonte që çdo shpirt i gjallë të vritej, duke përfshirë kafshët, dhe qytete dhe pasuritë ose u dogjën ose u vendosën në thesarin e shenjtërores. Sulmi ndaj midianasve ishte i ndryshëm; ishte hakmarrje ose "hakmarrje" (3). Prandaj, plaçka nuk duhej shkatërruar. Sapo të pastrohej, ai mund të ndahej (nëse Jos. 6,21, 24; 7,1-26; 1 Sa. 15,13-33). Gratë dhe djemtë u vranë sepse gratë tashmë e kishin kthyer Izraelin nga Zoti dhe nëse do të mbeteshin gjallë, ato do të mbeteshin një kërcënim për besnikërinë e Izraelit (shih më 25,1-18). Gratë e tilla ishin shkaku i rënies së Solomonit (1 Mbr. 11,1-13).

Ushtarët ishin të papastër për shkak të kontaktit të tyre me vdekjen dhe nuk mund të hynin në kamp për shtatë ditë (19-24). Pastërtia e kampit ishte shqetësimi jetësor i Moisiut. Ai nuk do të pranonte gratë midianite (13).

Shënim. 'Ndëshkimi' sugjeron drejtësi ndërsa hakmarrja sugjeron zemërimin personal të Zotit. Zemërimi dhe hakmarrja e Zotit janë ide fyese për shumë njerëz modernë, kryesisht sepse supozojnë se zemërimi dhe hakmarrja e Zotit është iracionale, kapriçioze, jashtë kontrollit. Por Shkrimet mësojnë se zemërimi i Zotit zbulohet kundër mëkatit të njeriut (Rom. 1,18) dhe, "hakmarrja është imja, unë do ta kthej" thotë Zoti (Rom.12,19).

Zemërimi dhe 'hakmarrja' e tij shfaq indinjatën e tij të drejtë dhe nuk janë rezultat i temperamentit të keq.

31,25-54 **Ndarja e plaçkës së fitores**. Autori është më i interesuar për plaçkën sesa betejën, sepse plaçka ishte pjesë e trashëgimisë në Transjordan. Skema e ndarjes së plaçkës (dele, bagëti, gomarë dhe vajza të reja) i kushtonte respekt priftërisë dhe shpërblente mundimin e betejës së ushtarëve. Ushtarët morën gjysmën, nga e cila i paguanin haraç një të pestësqindës kryepriftit. Asambleja mori gjysmën, nga e cila u dhanë një të pesëdhjetën levitëve. Kështu, p.sh. Familja e Eleazarit mori 675 dele, secili ushtar i ushtrisë (prej 12,000 burra) rreth njëzet e tetë dele, levitët (2300) afërsisht një dele midis katër dhe kongregacioni rreth një dele midis dy. Asnjë llogari nuk jepet për plaçkitjen e argjendit dhe arit. Secili ushtar mori pjesën e tij (53). Meqenëse asnjë ushtar nuk vdiq në betejë, ata ia kushtuan arin Zotit (49-50). Kjo ishte gjithashtu për të bërë shlyerjen për veten e tyre. Ata u kishin marrë jetën burrave dhe gjakderdhja i kishte bërë të papastër (19-24). Numrat janë pyetur nga shumë studiues. Ata dyshojnë se 12,000 burra mund të mposhtnin një popull midianit, i cili duhet të ketë përfshirë shumë luftëtarë, duke gjykuar nga fakti që u morën 3200 vajza të virgjëra. Disa sugjerojnë që numri është artificial. Sidoqoftë, do të ishte e gabuar të injorohet fakti që gjatë gjithë historisë populli i Zotit fitoi fitore të dukshme (p.sh. Gjç. 7; 1 Sa. 30). Kjo ndodh vetëm për një arsye, sepse Zoti lufton për ta siç premtoi (Lp. 28,7; 32,30).

32,1-42 **Zgjidhja në Transjordan**. Vendet e Jazerit dhe të Galaadit shtriheshin në lindje të Jordanit. Ato ishin toka të larta që shijonin reshje të mira shiu dhe ideale për tufat (4). Sidoqoftë, ata ishin jashtë tokës së premtuar Abrahamit. Prandaj, është për t'u habitur që këto fise dëshironin të vendoseshin atje. Moisiu u tremb qartë, duke kujtuar rebelimin në Kadesh Barnea rreth dyzet vjet më parë (11-12; shih 14,21-35). Ai kishte frikë se mos e dekurajonin të gjithë kombin për të hyrë në Kanaan. Moisiu

kishte një pasqyrë të saktë në natyrën njerëzore. Është një prirje e natyrshme të shohim përreth njerëzve të tjerë në vend që të mbajmë sytë te Zoti dhe fjala e tij (shih p.sh. Gjn. 21,20-21). Kur kjo të ndodhë, standardet e bindjes midis njerëzve të Zotit kanë prirjen të bien.

Rubenitët dhe Gaditët me këtë rast morën përsipër të kalonin Jordanin, madje edhe përpara fiseve të tjerë, për të përmbushur përgjegjësinë e tyre për të siguruar që Izraeli të zotëronte tokën e premtuar. Moisiu i lidhi me këtë, duke lënë udhëzime me Jozueun dhe Eleazarin që të mos u jepnin trashëgiminë e tyre nëse shkelnin fjalën (28-30). Çdo dështim do të ishte mëkat, Sigurohu që të të zbulojë mulli i mëkatit (23). Këto fjalë janë bërë një proverb në gjuhën angleze. Pasi ishte rënë dakord që Rubeni dhe Gadi të vendoseshin në Transjordan, gjysma e Manasheu u bashkua me ta (33) pasi ishin përfshirë në pushtimin e këtyre tokave (39-42). Llogaria përfundon me një shënim të shkurtër të punës së ndërtimit që ata bënë.

Nëse pranojmë që ngjarjet e kap. 20 – 36, nga vdekja e Miriamit, përfshiu vitin e dyzetë, atëherë çështja e vendosjes në Transjordan do të ishte ngritur në një kohë rreth dhjetorit (dmth. Muaji i nëntë). Kjo do të ndodhte pas shiut të hershëm, dhe kullotat e pasura do të kishin qenë tërheqëse (1, 4). Para fundit të vitit, në ditën e parë të muajit të njëmbëdhjetë (Lp. 1,3), Moisiu thirri gjithë Izraelin për të dëgjuar përsëri ligjin para se të ngjitej në Malin Nebo dhe të vdiste. Kjo lë një interval prej rreth një muaj apo më shumë në të cilin këto fise organizuan vendosjen e tyre. Kjo nuk do të kishte qenë koha e mjaftueshme për të bërë ndonjë punë të konsiderueshme ndërtimore. Prandaj, vargjet e fundit (34-42) mund t'i referohen punës që u krye disa kohë më vonë (pas Jos. 13,1-33; 22). Në të vërtetë, emrat e këtyre qyteteve u ndryshuan, dhe kjo ndoshta ishte digne pas zgjidhjes. Fakti që kjo është regjistruar këtu duket se nënkupton që llogaria u shkrua përfundimisht disa kohë pasi fiset ishin vendosur në tokat e tyre. Ky nuk është treguesi i vetëm që Pentateuku u finalizua disa kohë pas ngjarjeve të jetës së Moisiut (shih Hyrjen).

33,1-49 **Përmbledhje e udhëtimit**

Ky rekord i vendeve të kampit përgjatë udhëtimit është një pjesë e tekstit që Moisiu shkruajti (2). Disa nga vendet e përmendura në këtë listë janë të vështira për t'u identifikuar. Prandaj, nuk duket e mundur, duke pasur parasysh gjendjen aktuale të njohurive tona, të hartojmë me saktësi rrugën. Format i listës është shumë i përsëritur; shtohet komenti i rastit (kundrejt 4, 8, 9, 14, 38, 40). Arsyeja pse ky rekord është vendosur këtu është mjaft e qartë, është një përmbledhje dhe çon në përfundimin e llogarisë. Ajo që mbetet në librin e Numrave ka të bëjë ekskluzivisht me trashëgiminë, posedimin, shpërndarjen dhe dëbimin e banorëve (33,50-56); kufijtë (34,1-15); oficerët e ngarkuar për caktimin e tokës (34,16-29); qytete dhe qytete për levitet (35,1-34); dhe natyra e pandryshueshme e trashëgimisë (36,1-13).

Regjistrimi është rreptësisht një listë e vendeve të kampit, jo një histori e shkurtër, dhe për këtë arsye i referohet kalimit të daljes nga Egjipti (3-4) dhe kalimit të Detit të Kuq (8), dhe nuk përmend fare qëndrimin e gjatë në Sinai (15-16). Ky rekord ura e hendekut midis kap. 19 dhe 20, duke dhënë rrugën që Izraeli ndoqi (19-35). Dita e vdekjes së Aharonit, dita e parë e muajit të pestë të vitit të dyzetë, është e rëndësishme për takimet me ngjarjet (38). Duke filluar me Pashkën e parë, të dhënat përfshijnë dyzet vjet dhe mbarojnë me një fotografi të ushtrive të Izraelit të shtrirë përgjatë Jordanit midis dy vendeve me disa kilometra larg, Beth Jeshimot (Tell el-Azeimeh i sotëm) dhe Abel Shitim (Tell Kefrain i sotëm). Natyra e gjerë e kampit nënkupton një numër të madh. Dhjetë mijë mijëra Izraelë prisnin në buzë të trashëgimisë së tyre. Para se të hynin, atyre iu desh të merrnin udhëzime në ligj.

33,50 – 36,13 **Urdhërime për trashëgiminë**

Këto ligje dhe e gjithë Ligji i Përtërirë u dhanë në fushat e Moabit përballë Jerikos (36,13).

33,50-56 **Urdhri për të dëbuar banorët e Kanaanit.**

Komanda për të zotëruar Kanaanin përmban tre elemente, toka i është dhënë Izraelit, siç është premtuar në besëlidhjen Abrahamike (Zan. 15,18-21); një përmbledhje e mënyrës në të cilën do të shpërndahej (duke përsëritur 26,52-56); dhe urdhri për të dëbuar kombet, për të shkatërruar idhujt e tyre dhe vendet e tyre të larta. Kjo urdhër gjendet në librin e Daljes, Levitiku dhe Ligji i Përtërirë (Dal. 23,23-33; 34,11-17; Lv. 20,1-5, 22-26; Lp. 7,1-5; 12,29-30 ; 13,6-18; 29,16-28)

34,1-15 **Kufijtë e tokës**

Abrahamit iu premtua toka që shtrihej midis lumit Egjipt dhe Euftratit, e identifikuar si “toka e kenitëve, kenizitëve, kadmonitëve, hititëve” (Zan. 15,18-21; krhs. Lp. 11,24). Kufijtë e përshkruar këtu përputhen me ato të njohura nga tekstet egjiptiane të mijëvjeçarit të dytë para Krishtit. Kjo tregon që përkufizimi i Kanaanit i dhënë këtu është një përkufizim me të vërtetë i lashtë. Në kohën kur Izraeli mbërriti në Moab, kufijtë mund të përcaktoheshin duke iu referuar qyteteve dhe vendeve, dhe Joshua ndoqi të njëjtat kufij (Josh. 15 – 19). Toka duhej t’u ndahej nëntë fiseve e gjysmë, meqenëse fise dy e gjysmë do të vendoseshin në Transjordan (32). Sidoqoftë, duket se sipërfaqja e plotë e tokës së premtuar nuk ishte zotëruar kurrë. Për një periudhë të shkurtër gjatë mbretërimit të Davidit dhe Solomonit, Izraeli mbajti tokën nga Euftrati në brezin e Gazës, ose nga Dan në Beersheba (1 Mbr. 4,24-25), por më pas territori i tyre u zvogëlua. Sidoqoftë, ideali i premtimit nuk u la pa harruar (Ezk. 47,15-20). Edhe sot, Izraeli mban një pretendim, në një shkallë më të kufizuar, për këtë territor. Rindërtimi i shtetit të Izraelit në mesnatën e 14 majit 1948 ishte një ngjarje e jashtëzakonshme e kohëve moderne, pas shekujve gjatë të cilave toka ishte pushtuar nga kombet e tjera. Por premtimi për Abrahamin pret përmbushjen.

34,16-29 **Udhëheqësit për të ndarë tokën.** Autoriteti për këtë detyrë iu dha Joshua dhe Eleazari (17), dhe puna e tyre u regjistrua në Jos. 14 – 19. Dhjetë udhëheqës fisnorë u caktuan për t'i ndihmuar ata (18-29). Shumë prej emrave të renditur përmbajnë fjalën "El" ("Zoti"). Kjo është dëshmi e lashtësisë së vetë listës, pasi emrat e mëvonshëm përmbanin emrin e "Zotit" (shih në 1,4-16). Mund të tregojë gjithashtu se këta ishin burra mjaft të moshuar, p.sh. Kaleb ishte rreth tetëdhjetë vjeç (shih Jos. 14,10). Megjithëse këta ishin krerët e fiseve të Izraelit, ata patjetër që i nënshtroheshin Joshuas dhe Eleazarit. Për shembull, Kalebi, rreth pesë vjet më vonë, i kërkoi Joshuas që t'i jepte trashëgiminë e premtuar. Një autoritet i tillë më i lartë ishte thelbësor për të parandaluar mosmarrëveshjet territoriale midis fiseve. Duhej të ishte e qartë se toka u nda sipas vullnetit të Zotit, përmes shërbëtorëve të tij të caktuar dhe kufijtë nuk duhej të ndryshoheshin (shih Fu. 22,28; 23,10).

35,1-5 **Qytetet levitike.** Shtëpia e Aharonit dhe levitët nuk duhet të kishin asnjë trashëgimi (18,20-24). Ata do të vareshin nga të dhjetat që paguanin fiset e tjera. Sidoqoftë, për të ruajtur identitetin e tyre në Izrael, atyre iu dhanë qytete në të cilat mund të jetonin. Pasi fiset kishin marrë vendin, atyre u duhej të caktonin levitët qytetet e tyre (Jos. 21). Secili qytet do të kishte një sipërfaqe toke rreth tij për kullotë, në një kufi 450 m nga muret e qytetit (4), dhe me përmasa rreth 900 m katror (5). Gjeometria paraqet një problem të vogël. Nëse anët ishin të gjata 1000 m, dhe secila anë e sheshit ishte 500 m nga muret, të katër anët nuk mund të ishin bashkuar. Matjet plotësojnë një katror vetëm nëse merren nga një pikë qendrore. Provat arkeologjike sugjerojnë që Bet Shemeshi, një nga qytetet e zgjedhura (Jos. 21,16), mbulonte afërsisht shtatë hektarë. Problemi i interpretimit të gjeometrisë e ka taksuar zgjuarsinë e studiuesve. Duket e mundshme që kufijtë janë vendosur duke gjurmuar së pari një katror ose drejtkëndësh rreth mureve të

qytetit dhe më pas duke matur 500 m nga qoshet e tij për të vendosur kufirin.

Sidoqoftë, parimi është plotësisht i qartë se levitët duhet të kenë një zonë të kufizuar toke kullotash përreth qyteteve të tyre.

35,6-34 **Qytetet e strehimit**. Qytetet e levitëve u shpërndanë nëpër tokë në përpjesëtim me vendin e secilit fis (8). Kjo siguroi që udhëzimi në ligj të mbillej midis të gjitha fiseve (Lp. 31,9; Mal. 2,6-7). Duhej të ishin dyzet e tetë nga këto qytete; ata u zgjodhën me short disa vjet më vonë (Jos. 21,1-42). Duke parë përpara, është e rëndësishme që priftërinjtë Aharonic ishin vendosur në Judë (me Simeon dhe Benjamin), dhe pjesa tjetër e Kohatitëve, Gershonitëve dhe Meraritëve u vendosën midis fiseve të tjera. Perëndia e favorizoi Judën duke vendosur midis saj shërbëtorët e tij më të mirë. Kjo mund të ketë qenë arsyeja kryesore pse Juda nuk u largua nga ligji aq shpejt sa Izraeli i veriut dhe kështu shpëtoi nga Asirianët që përmbysën Samarinë në 721 para Krishtit. Rënia e Judës u rezistua nga pasardhësit e Aharonit, njerëz si Jeremia. Sidoqoftë, Juda përfundimisht shkoi në robëri në 586 para Krishtit. Kjo histori na mëson se kur kisha ka predikues besnikë, kjo është një shenjë e favorit të Zotit. Kisha duhet të lutet vazhdimisht që Zoti të ngrejë shërbëtorë besnikë dhe t'i veshë ata me shpëtim.

Gjashtë nga qytetet e levitëve do të ishin qytete strehimi (6), tre në secilën anë të Jordanit (14). Një person që kishte vrarë dikë mund të ikte në një nga këto qytete duke kërkuar azil. Ai do të ikte nga hakmarrësi i gjakut. Termi hebraik i hakmarrësit është *go'el*, “kushëri, shëlbues” (12, 19, 21, 24, 25, 27). Ishte zakoni i lashtë që i afërmi i ngushtë i një viktime të vrasjes të merrte hak për të afërmit e tij. Kjo mund të çojë në një seri vrasjesh të drejtpërdrejta. Një shembull grafik i kësaj gjendet në rastin e Abnerit (2 Sa. 2,8-28; 3,19-39). Një pjesë e tragjedisë së Abnerit ishte se ai vdiq në portat e Hebronit, një qytet strehimi. Qytetet e strehimit i ofruan siguri vrasësit deri sa ai u gjykua.

Sigurimi i qyteteve të strehimit tregon dashurinë e Zotit për drejtësinë. Me këtë mjet, ai vendosi sundimin e ligjit mbi zakonet e gjakmarrjes. Në një gjakmarrje, vrasësi mund të vritet edhe për një vrasje aksidentale. Prandaj, u bë një dallim midis vrasjes dhe vrasjes pa dashje. Vrasja është e paramenduar, e kryer nga armiqësia duke qëndruar në pritje (16-21). Vrasja pa dashje është vrasje e paqëllimshme (22-24). Kjo i ngjan ndryshimit midis mëkatit të qëllimshëm dhe gabimeve të paqëllimshme (shih në 15,22-31). Një që kishte kryer vrasje pa dashje ishte i mbrojtur nga hakmarrësi i gjakut, megjithëse liria e tij u hoq (28, 32). Anasjelltas, asnjë vrasës nuk u lejua të jetonte (21, 31). Nuk kishte asnjë shpërblim për jetën e një vrasësi, ashtu si nuk kishte shlyerje për mëkatin e qëllimshëm (15,30-31). Ligji nuk e ndaloi farefisën të hakmerrej atje ku ishte e ligjshme. Në të vërtetë, në rastin e vejushave që nuk kishin asnjë të afërm, vetë Zoti e mori atë rol (Dal. 22,22-24). DhR urdhëron besimtarët që të mos marrin hak për veten e tyre, por t'ia lënë Zotit (Rom. 12,19), i cili do t'i hakmarrë (Lk. 18,7-8; Zbul. 6,10; 19,2).

Drejtësia u forcua nga kërkesa për dy ose më shumë dëshmitarë (30; shih Lp. 17,6; 19,15; Mt. 18,16; 2 Kor. 13,1; Heb. 10,28). Ky ishte një parim i qëndrueshëm, të cilit Krishti i bëri thirrje Gjn. 8,16-18; 5,32-41; 1 Gjn. 5,6-8). Kjo duhet të ketë qenë arsyeja pse apostujt nuk shkuan vetëm, por në çifte, pasi ata ishin dëshmitarë të Krishtit dhe dëshmia e tyre – duhej të ishte ligjërisht e vlefshme (Lk. 10,1; Veprat 13,2; vini re shumësinë në Veprat 2, 32; 10,23; dhe çiftimi i dishepujve në Mt. 10,1-4).

Shkaku kryesor për qytetet e strehimit gjendet në besëlidhjen Abrahamike (e cila nënkuptohet në 3,3-34), që gjakderdhja ndot tokën. Izraeli nuk duhej të ndotte vendin ku Perëndia banonte midis tyre. Për këtë arsye, Izraeli e kishte pastruar kampin në Sinai, dyzet vjet më parë (5,3). Prandaj, arsyeja përfundimtare nuk ishte drejtësia për hir të saj. Përkundrazi, ishte për të ruajtur qëllimet e Perëndisë, të përcaktuara në besëlidhjen Abrahamike. Së pari, këto ishin për të ruajtur shoqërinë e Izraelit

me Perëndinë, i cili është me sy më të pastër sesa të shikojë paudhësinë (Hab. 1,12-13); dhe së dyti, për të ruajtur Izraelin në tokë. Në këtë çështje, dy nga premtimet bashkohen (34).

Dhurata e qyteteve të strehimit nuk ishte çështje e rastësishme. Ishte jetik dhe praktik dhe preku zemrën e planit të Zotit për shpengimin. Për më tepër, fryma e ligjit duhet të kuptohet. Ligji përmbledhet në dashurinë për Zotin dhe njerëzit e tij (Mt. 22,34-40). Vrasja shkon dorë për dorë me urrejtjen, krejt e kundërta e dashurisë (1 Gjn. 3,11-15).

36,1-13 **Trashëgimia e ruajtur**. Këto ligje, të dorëzuara në Izrael në fushat e Moabit (13), përfundojnë me një urdhërim që ruajti trashëgiminë e Izraelit. Libri i Ligjit të Përtërirë, i cili vijon, ka të bëjë me të njëjtën çështje nga një këndvështrim tjetër, duke i mësuar Izraelit se si të jetojë në mënyrë që të mbetet në tokë.

Bijat e Zelofhadit do të kishin marrë trashëgiminë e babait të tyre (kap. 27). Sidoqoftë, kjo përbënte një kërcënim për Manasheun nëse ata martoheshin në një fis tjetër dhe merrnin me vete një pjesë të trashëgimisë fisnore (3). U propozuan dy zgjidhje. Së pari, situata e menjëhershme u zgjidh, gratë duhej të martoheshin brenda fisit (6). Është e rëndësishme të theksohet se liria e zgjedhjes në martesë nuk është absolute, por kufizohet brenda kufijve të vullnetit të Zotit. Do të ishte qesharake që këto gra të argumentonin se e donin dikë nga një fis tjetër. Qoftë larg! Ata iu bindën Zotit (10-12). Kjo sjell një parim për sot, që martesat e krishtera duhet të lidhen, nënshtruar vullnetit të zbuluar të Zotit.

Teksti pastaj vazhdon për të vendosur një parim të përgjithshëm për Izraelin, që asnjë trashëgimi në Izrael nuk do të kalojë nga fisi në fis (7). Kjo përsëritet për theksim (9). Ky është një përfundim i përshtatshëm për librin e Numrave. Zoti po urdhëronte që trashëgimia të ruhej përjetë. Kjo ka vlerë të jashtëzakonshme për besimtarin. Meqenëse trashëgimia në Kanaan parashikonte ardhjen e mbretërisë së Perëndisë në tërësinë e saj, ky ligj jep gjithashtu siguri që Zoti nuk do të lejojë

që trashëgimia të merret nga populli i tij. Një vend është i rezervuar për secilin nga njerëzit e tij. Çfarë garanton përjetësisht trashëgiminë e premtuar? Ë shtë besëlidhja dhe betimi që Zoti i dha Abrahamit, të cilat u konfirmuan përjetë nga Jezu Krishti, Zoti.